

Dit schaadt het kind

Een kind kan straks afstammen van twee vrouwen, als de Eerste Kamer instemt met de wet die dat mogelijk maakt. Dat is niet in het belang van het kind, zegt Dorien Pessers.

DORIEN PESSERS

In Frankrijk woedt op dit moment een heftig debat over de invoering van het homohuwelijk. De opwinding betreft vooral de positie van kinderen die binnen het homohuwelijk worden geboren. Mag de echtgenote van de biologische moeder deze kinderen adopteren?

In Nederland zijn we intussen al enkele stappen verder. Bij de Eerste Kamer ligt op dit moment het wetsvoorstel Lesbisch ouderschap van rechtswege, dat het mogelijk maakt dat kinderen automatisch afstammen van twee gehuwde vrouwen die gebruik hebben gemaakt van een onbekende spermadonor.

Afstamming van twee vrouwen: een revolutionaire fictie is het zeker. Maar in het afstammingsrecht bestaan wel meer ficties. De bekendste is dat kinderen binnen het heterohuwelijk geboren altijd van de echtgenoot van de moeder afstammen. Ook adoptie creëert de fictie van afstamming. Bovendien kan een niet-biologische vader het kind als het zijne erkennen.

Ficties worden ingezet wanneer belangen op het spel staan. In het afstammingsrecht is dat het belang van het kind om in een bestaande genealogische structuur ter wereld te komen. Daarbinnen krijgt het kind zijn vaste plaats toegewezen temidden van zijn ouders en grootouders en overige verwanten. Deze invoe-

ging van kinderen in een familiale structuur is van zo'n groot belang dat daar waar familie ontbreekt of onbekend is, deze gefingeerd kan worden. Doel is dat het kind niet de tragische status van een bastaard wacht, maar dat het – net als andere kinderen – twee verantwoorde-lijke ouders en een familie krijgt.

De afstammingsficties verzachten weliswaar het leed van het kind dat geen contact heeft met zijn biologische ouders, maar nemen dat leed niet weg. Adoptiekinderen weten er alles van. En inmiddels doen ook donorkinderen dat. In boeken, documentaires, interviews en op internet verhalen ze over hun zoektocht naar hun biologische vaders en naar hun halfbroers en -zusjes die met het sperma van de dezelfde donor zijn verwekt. Ook al worden zij nog zo liefdevol opgevoed door hun niet-biologische ouders, in te veel gevallen voelen deze kinderen een fundamenteel gemis.

De vraag is nu of ook juridische afstamming

van twee vrouwen een fictie in het belang van het kind is, zoals de wetgever uitdrukkelijk stelt. Om die vraag te kunnen beantwoorden, onderscheiden we de verschillende functies van het afstammingsrecht. De eerste functie is een maatschappelijke. De invoering van kinderen in een genealogische structuur maakt het mogelijk het kind te identificeren. De staatsbureaucratie wil weten wie wie is.

De tweede functie is een sociaal-psychologische. De samenleving heeft er belang bij dat kinderen een liefdevolle verzorging en opvoeding krijgen. En naar de ervaring leert is de familie daartoe de beste omgeving. Wat betreft deze twee functies is er niets mis met het wetsvoorstel Lesbisch ouderschap van rechtswege.

De derde functie van het afstammingsrecht is het verschaffen van een persoonlijke, narrative identiteit. Het kind moet antwoord kunnen geven op de vraag: wie ben jij eigenlijk? Het kind kan dan antwoorden met een verhaal over zijn familie, over de familieleden, de familiealbums, de familie-eer, de familieschande, kortom over de genealogische geschiedenis die aan hem voorafging, waaruit hij voortkwam en die hem zijn persoonlijke identiteit verschaft.

Ik vraag me af of in dit opzicht de fictie van afstamming van twee vrouwen in het belang van het kind is. Volgens het familierecht in elk geval niet. ►

Dorien Pessers is als hoogleraar verbonden aan de faculteit rechtsgeleerdheid van de UvA en de VU. Zij is voorzitter van het Centre of Children's Rights, UvA.

Hadden onbekende spermadonoren wel zulke goede bedoelingen? Zaad geven gold als 'geintje van studenten'. Dat was een erg onverantwoordelijk geintje

Naar aanleiding van de vele procedures die adoptiekinderen en andere kinderen die niet weten wie hun biologische ouders zijn hebben gevoerd voor de Nederlandse en Europese rechter, is het recht op een persoonlijke, narratieve identiteit zelfs als een algemeen persoonlijkheidsrecht en daarmee als een fundamenteel recht erkend.

Vooraf het fameuze artikel 8 van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens is hier van belang. Het gaat over de persoonlijke levenssfeer en over het recht om daarbinnen 'in waarheid te leven', zodat de persoonlijke identiteit zo onbelast mogelijk tot ontwikkeling kan komen.

Dit recht wordt nog eens bevestigd in artikel 7 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, dat bepaalt dat elk kind er recht op heeft zijn eigen ouders te kennen en door hen te worden verzorgd en opgevoed. Artikel 8 van hetzelfde Verdrag benadrukt nogmaals het belang van een persoonlijke identiteit – ontleend aan familiebanden. De staat heeft volgens dit artikel de plicht om de familiale identiteit te herstellen als het kind daarvan beroofd is.

Kortom, bloedverwantschap speelt een grotere rol in het afstammingsrecht dan de voorstanders van fictieve afstamming van twee vrouwen ons willen doen geloven. Deze beweren dat bloedverwantschap maar betrekkelijk

van belang is. Een kind zou alleen liefde en nestwarmte nodig hebben, en het maakt niet uit wie die geven: de biologische ouders of ouders die met behulp van een onbekende donor een kind hebben gekregen. Maar dit argument gaat voorbij aan de behoefte van het kind zich in de continuïteit van een lange familielijn te kunnen plaatsen en een antwoord te vinden op de existentiële vraag 'wie ben ik eigenlijk'?

Adoptie voorziet in situaties waarin het leed van het kind dat zijn biologische ouders niet kent en daar geen contact mee heeft, reeds is geschied. Een fictieve afstamming van zijn adoptie-ouders compenseert dat leed.

Maar in de nieuwe fictie van afstamming van twee vrouwen wordt hetzelfde leed willens en wetens door de moeders gecreëerd. Door gebruik te maken van een onbekende donor, schrijven zij de vader van meet af aan weg uit het leven van het kind.

Het is de vraag of de wetgever deze verduistering van het vaderschap op voorhand mag legitimeren. De fictie van afstamming van twee vrouwen lijkt in dit opzicht meer in het belang van de wensouders dan in het belang van het kind.

De wetgever is zich daarvan wel bewust, maar hij meent dat dankzij de Wet Donorgegevens Kunstmatige Bevruchting de kinderen niet van hun biologische wortels zijn afgesne-

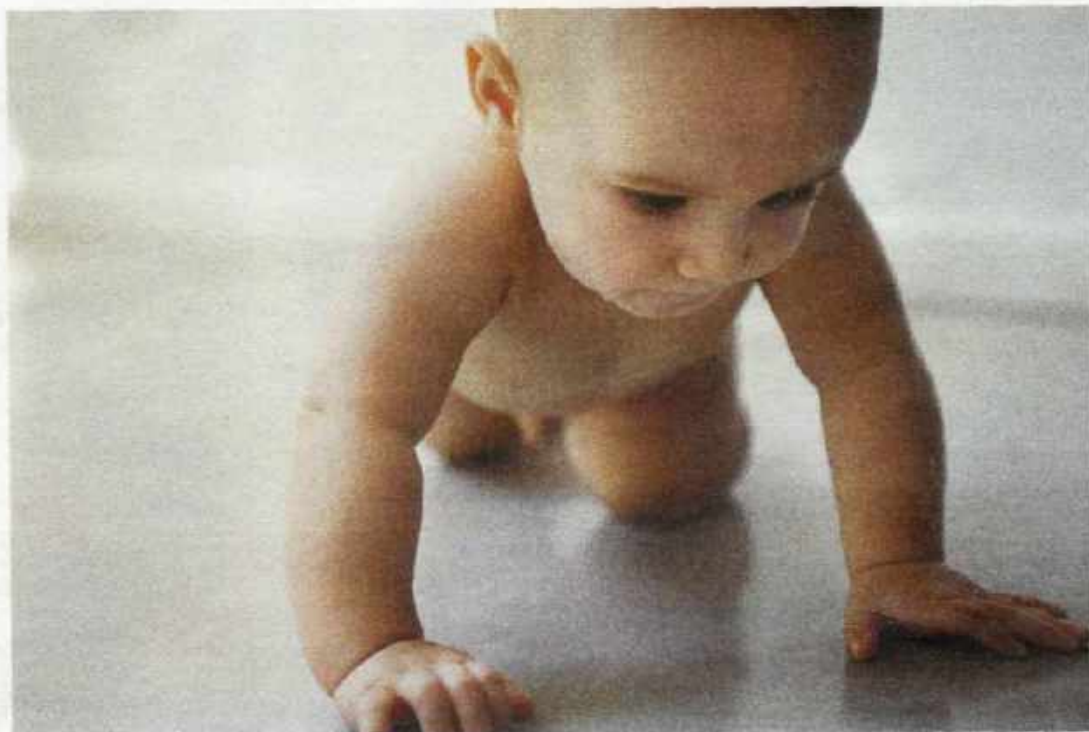
den. Krachtens deze wet kunnen kinderen die in een kliniek met behulp van een onbekende sperma- of eiceldonor zijn verwekt, vanaf hun zestiende levensjaar enkele summere gegevens opvragen over hun biologische vader of moeder, zoals nationaliteit, sociale en etnische herkomst, opleiding en beroep. Het kind kan ook een verzoek tot contact met zijn biologische ouder indienen bij de Stichting die de donorgegevens bewaart.

Als de donor dat contact weigert, kan het kind vervolgens naar de rechter gaan. Die weegt dan de belangen van donor en kind af, waarbij de belangen van het kind het meeste gewicht in de schaal leggen.

Deze wet uit 2002 – waarin de anonimiteit van de donor beperkt wordt opgeheven – werd voorgesteld als een belangrijke tegemoetkoming aan de rechten van het kind. Maar doet deze wet méér dan het geweten van de ouders sussen en de praktijk van onbekend ouderschap legitimeren?

Voor het kind betekent de Wet Donorgegevens niet anders dan een tragische zoektocht naar zijn biologische vader of moeder. Bovendien blijkt de wet in de praktijk gebrekkig te functioneren. Klinieken zijn slordig in het aanleveren van de donorgegevens. Ze blijken vaak niet eens op de hoogte van de strekking van de wet. ►

Wel goed voor het kind zou zijn als het juridisch een vader en twee moeders kan krijgen

Zo vertelde Bart Fauser, hoogleraar voortplantingsgeneeskunde aan het Utrecht Medisch Centrum, dat hij vooral sperma uit Denemarken en eicellen uit België gebruikt om wensouders aan een kind te helpen (*Trouw*, 8 september 2012). Na de invoering van de Wet Donorgegevens nam het sperma-aanbod zo drastisch af dat hij wel gedwongen was om sperma en eicellen te importeren.

Moeten de kinderen die in Fausers kliniek worden geconcipieerd eerst Deens leren voordat zij hun zoektocht naar hun biologische vader kunnen aanvangen? Is het resultaat van deze import van ei of zaad uit het buitenland niet dat de wet *de facto* wordt ontdoken?

Wanneer de Tweede Kamer werkelijk het belang van het kind tot uitgangspunt had genomen bij de behandeling van het wetsvoorstel Lesbisch ouderschap van rechtswege, dan zou het gebruik van onbekende sperma- en eiceldonaties kritisch zijn getoetst aan het recht van het kind om 'in waarheid te leven'.

De conclusie had dan wel eens kunnen zijn dat onbekende sperma- en eiceldonaties onrechtmatig zijn jegens het kind.

Want is het wel terecht dat deze donaties op één lijn worden gesteld met donaties van bloed en organen, en dus uitsluitend in een medische context worden beschouwd? Donatie van bloed brengt immers geen bloedverwantschap

tot stand. Een donatie van ei of zaad doet dat wel.

Daarom horen deze donaties niet alleen in een medische context, maar primair in het familierecht thuis. Daardoor verandert de positie van donoren drastisch. Zij kunnen nu niet meer volstaan met het argument dat zij geen intentie hebben om vader of moeder te worden en daarom geen contact wensen met hun kind. In het familierecht worden verwekkers (op grond van het beginsel van ouderlijke verantwoordelijkheid) aansprakelijk gesteld voor de gevolgen van hun daden: het voortbrengen van een kind dat een rechtens beschermd belang heeft zijn vader of moeder te kennen en daar minstens contact mee te kunnen onderhouden.

Uitgaande van het familierecht kunnen donoren ook niet meer volstaan met een beroep op hun goede bedoelingen. Van onbekende spermadonoren zijn die goede bedoelingen sowieso kwestieus. Tot aan de opheffing van hun anonimiteit was spermadonatie – in de woorden van Fauser – 'een geintje van studenten'. Een onverantwoordelijk geintje overigens, want de studenten hadden geen enkel zicht op de omgeving en omstandigheden waarin hun kinderen – en dat konden er tientallen zijn – zouden opgroeien.

Is dezelfde onverschilligheid en onverantwoordelijkheid voor het eigen nageslacht niet

alle onbekende donoren van sperma en eicellen te verwijten? Hoe altruïstisch is hun donatie eigenlijk?

Kortom, wanneer de wetgever werkelijk het belang van het kind zou behartigen, dan zou hij het gebruik van onbekende donaties ontmoedigen in plaats van legitimeren.

Een dergelijk ontmoedigingsbeleid zou overigens de uitkomst kunnen zijn van het interessante verzoek van de Tweede Kamer aan de staatssecretaris om een studie te laten verrichten naar de mogelijkheid van meervoudig juridisch ouderschap: een kind dat niet van twee, maar van drie ouders afstamt.

Ook die fictie zou revolutionair zijn, maar wel een die aan de belangen van het kind tegemoetkomt omdat ook aan de biologische werkelijkheid recht wordt gedaan.

De donor kan niet meer het bestaan van zijn kind ontkennen. De wensouders kunnen niet meer het bestaan van de biologische ouder ontkennen. Alle bij de voortplanting betrokken partijen worden medeverantwoordelijk voor het kind. Het kind krijgt een optimale inbedding in drie familielijnen en wordt niet beroofd van zijn genealogische, narratieve identiteit.

Anders dan het wetsvoorstel Lesbisch ouderschap van rechtswege, voldoet meervoudig ouderschap aan alle functies van het afstammingsrecht. ■

De afwezige vader bestaat niet

18 april 2013

A.C.Quik-Schuijt

Een kolfje naar mijn hand, deze conferentie, een leven lang strijd met moeders die het allemaal moeilijk moeilijk vinden en vaders die vechten voor hun kinderen, de een op een wat handiger manier dan de ander. De een is wanhopig en dreigt het bijltje erbij neer te gooien, de ander staat op het dak van de rechtbank vermomd als batman te demonstreren. En ik altijd maar proberen het belang van het kind in beeld te krijgen en vervolgens over te brengen. Opkomen voor het belang van het kind kan, onder omstandigheden, leiden tot het afwijzen van omgang. De vaders wisten veel media aandacht te genereren en daardoor heb ik op TV regelmatig moeten uitleggen dat er soms sprake is van tegenstrijdige belangen tussen vader en kind. U begrijpt dat mij dat niet altijd in dank is afgenomen.

Ook vandaag kom ik niet op voor vaders maar voor het kind, want daar gaat het ten slotte allemaal om, en door ruziënde ouders kan het voorkomen dat het belang dat een kind heeft bij contact met zijn vader tegenstrijdig is aan het belang dat een kind heeft bij niet het permanente het middelpunt zijn van conflicten. In die zin wijkt mijn verhaal een beetje af van alle gejubel vandaag over de, overigens ook in mijn ogen onvervangbare vaderrol.

Ik schotel U een juridisch verhaal voor, want dat is mij gevraagd. Het is wat langer dan ik gewend ben omdat ik, door de ziekte van Dorien Pessers ook aandacht besteedt aan het wv lesbisch ouderschap. Ik houd ervan om geïnterrumpeerd te worden, dat maakt het levendig en zorgt ervoor dat het verhaal meer aansluit op de vragen die U heeft, maar ik weet niet of Noraly dat goed vindt???

Ik ga even kort terug naar de tijd dat er nauwelijks gescheiden werd, jaren 50/60 vorige eeuw. Je mocht van de samenleving maar ook juridisch niet zomaar scheiden, je moest aantonen dat er sprake was van overspel, mishandeling of kwaadwillige verlatting. Vervolgens moest je samen naar de president van de rechtbank voor de zg “verzoeningscomparitie”. Was het dan zover dan kreeg praktisch altijd de moeder de voogdij en de vader de toezienende voogdij. Dat laatste had nauwelijks inhoud, toezicht op het beheer van het vermogen vd mj, meer niet, een doekje voor het bloeden. Omgangsrecht bestond niet, de moeder had het voor het zeggen. Ik sluit niet uit dat er veelal wel contact was, al was het maar omdat de moeder dreigde dat de vader de kinderen niet meer te zien zou krijgen als hij de alimentatie niet betaalde. Want betalen moest hij wel. Vrouwen hadden toen i.h.a. geen eigen inkomsten.

In de jaren 70 ontdekten advocaten het in 1953 in werking getreden EVRM, met daarin art. 8 dat het recht op gezinsleven vastlegt. Er kwam toen in de wet een recht om aan de rechter

te vragen een omgangsregeling op te leggen. Hoe of wat moest die rechter zelf maar uitzoeken. Het kwam vaak neer op loven en bieden, kijken wat haalbaar is. In de vakliteratuur kwam de discussie over criteria op gang. In de 80-er jaren zag het er naar uit dat er een norm van eens in de 14 dagen een weekeinde in de wet zou komen, maar dat gebeurde uiteindelijk niet. De vaders verenigden zich, vormden actiegroepen, dwaze vaders, fathers4justice, en de politiek pakte het op.

Het recht op omgang is pas in 1995 wettelijk geregeld. Maar toen was het, in mijn optiek ook volledig door geslagen: art. 377a luidt:

- **Artikel 377a**

- 1. Het kind heeft het recht op omgang met zijn ouders en met degene die in een nauwe persoonlijke betrekking tot hem staat. De niet met het gezag belaste ouder heeft het recht op en de verplichting tot omgang met zijn kind.
- 2. De rechter stelt op verzoek van de ouders of van een van hen of degene die in een nauwe persoonlijke betrekking staat tot het kind, al dan niet voor bepaalde tijd, een regeling inzake de uitoefening van het omgangsrecht vast dan wel ontzegt, al dan niet voor bepaalde tijd, het recht op omgang.
- 3. **De rechter ontzegt het recht op omgang slechts, indien:**
 - a. **omgang ernstig nadeel zou opleveren voor de geestelijke of lichamelijke ontwikkeling van het kind, of**
 - b. **de ouder of degene die in een nauwe persoonlijke betrekking staat tot het kind kennelijk ongeschikt of kennelijk niet in staat moet worden geacht tot omgang, of**
 - c. **het kind dat twaalf jaren of ouder is, bij zijn verhoor van ernstige bezwaren tegen omgang met zijn ouder of met degene met wie hij in een nauwe persoonlijke betrekking staat heeft doen blijken, of**
 - d. **omgang anderszins in strijd is met zwaarwegende belangen van het kind.**

Ik zou haast zeggen: wat valt U op aan deze bepaling?

Juist: het belang van het kind is daarin ondergeschikt aan het belang van de ouder. Toch was het IVRK toen al in werking getreden dat in art. 3 bepaalt dat

Het belang van het kind voorop moet staan bij alle maatregelen die kinderen aangaan.

Toch is het niet zo vreemd dat het IVRK toen nog niet echt leefde in de rechtspraak, ook nu heeft het nog lang niet de invloed die het EVRM heeft, en dat laatste bestaat al sinds 1950 en drong pas in de Nederlandse rechtspraak door in de jaren 70! Geduld is een schone zaak. Vreemd vind ik het wel dat zowel de Raad voor de Kinderbescherming als de rechter ontzettend braaf en strikt dat wetsartikel gingen toepassen met als gevolg dat er omgangsregelingen werden vastgesteld die niet in het belang van het kind waren maar ook weer niet “ernstig nadeel of strijd met andere zwaarwegende omstandigheden” opleverden.

Ondertussen- we zijn nu bijna 20 jaar verder – zijn we niet veel opgeschoten. Ik lees U de vragen voor die mijn partijgenoten in de Tweede Kamer aan de Staatssecretaris hebben voorgelegd, en de antwoorden van Teeven.

Wat is uw reactie op de uitzending van Een vandaag ‘Verplicht op bezoek bij de moordenaar van je moeder’?

Deelt u de mening dat het niet per definitie wenselijk is dat er omgang plaats vindt tussen ouder en kind wanneer de ene ouder de andere ouder van het kind van het leven heeft beroofd? Deelt u eveneens de mening dat het belang van het kind altijd voorop moet staan?

Antwoord: ja

Bent u van mening dat de mogelijkheden die de wet biedt om omgang tussen ouder en kind te ontzeggen in dergelijke situaties te beperkt zijn? Waarom zou er eerst sprake moeten zijn van ernstig nadeel voor de geestelijke of lichamelijke ontwikkeling van het kind of anderszins in strijd met zwaarwegende belangen voordat het recht op omgang ontzegd kan worden?

Antwoord:

Ik constateer dat de wet voldoende mogelijkheden biedt om omgang te ontzeggen als die niet in het belang van het kind is. Immers, alsdan kan de rechter oordelen dat omgang ernstig nadeel zou opleveren voor de geestelijke of lichamelijke ontwikkeling van het kind of anderszins in strijd is met zwaarwegende belangen van het kind. Wat ik echter onwenselijk vind is dat het initiatief tot omgang van de ouder kan uitgaan; dat de ouder een recht op omgang heeft. Ik vind dat dit initiatief bij het kind moet liggen. Het kind kan dan zelf bepalen of en wanneer het toe is aan contact met de ouder en wordt niet gedwongen hierover na te denken omdat de ouder om omgang verzoekt. Ik ben voornemens de wet aan te passen.

Hier draaft de Staatssecretaris wel weer stevig door: een kind van 12 jr en ouder kan al aangeven dat hij geen omgang wil en om nou te wachten tot een kind van 4 jr zegt dat hij Pappa wil zien.....

De uitzending van één vandaag staat uiteraard niet op zichzelf. Rechters en BJZ's gaan heel ver in het afdwingen van omgang. De nationale ombudsman heeft dan ook onderzoek gedaan naar de vraag hoe binnen de OTS met omgangsproblematiek wordt omgegaan. Hij concludeert dat, tegen de tijd dat er een omgangs-OTS wordt uitgesproken het conflict meestal zodanig geëscaleerd is dat het moeilijk zo niet onmogelijk is om nog resultaat te boeken. Desalniettemin constateert hij dat er BJZ's zijn die "good practices" hebben ontwikkeld en beveelt hij aan dat deze bureau's deze kennis en ervaring met elkaar delen, kort, weergegeven. Dit alles Terwijl in de VS al vele jaren longitudinale onderzoeken ons leren: beter geen omgang dan een slechte omgang. Ook Ed Spruit vd Universiteit Utrecht toont aan dat kinderen die een stressvolle omgang hebben gehad met de ouder bij wie hij niet woonde het in hun latere leven slechter doen dan kinderen die geen omgang hadden.

Wat ik zelf vind van omgang met een vader die de moeder heeft gedood?

1. Vader van 2 basisschool kk, kreeg 9 maanden, kk in tehuis vanwege strijd tussen fam.m en fam. v. Wel omgang, hij was een goede vader en had spijt. Kk bij vader terug geplaatst zodra hij vrij kwam.
2. Vader meisje van 13jr. kk in neutraal pleeggezin vanwege strijd beide families. Vader doet er vanuit de gev. alles aan om kd op te zetten tegen plg. Is erop uit kd in tehuis te krijgen zodat hij meer grip op haar krijgt. Omgang stop gezet.

Er is nooit één antwoord.

U vraagt zich ondertussen af of ik het nog wel over de vader heb. Helaas, ja, omgangsproblematiek heeft meestal te maken met kk die bij de moeder wonen en al dan niet contact hebben met de vader.

Ook in 1995 kwam de mogelijkheid in de wet dat de ouders “op hun eensluidend verzoek gezamenlijk met het gezag belast blijven”. De rechter willigt het verzoek in tenzij dit niet in het belang van het kind lijkt. Het verzoek wordt met een zekere regelmaat afgewezen nl. als blijkt dat er geen goede communicatie tussen de ouders is. Dat criterium, communicatie, werd vrij snel ontwikkeld. Ook nu wonen de kk nog bijna altijd bij de moeder. De strijd om het gezag werd strijd om het hoofdverblijf en de strijd over omgang werd strijd over toedeling van de zorg-en opvoedingstaken. Behalve dat gezamenlijk gezag na scheiding langzaam maar zeker de norm werd veranderde er niet zo heel veel.

In 1995 komt ook in de wet dat ongehuwden samen het gezag kunnen uitoefenen door gezamenlijk gezag te laten aantekenen in het gezagsregister.

We zien hier dus dat de vader langzaam maar zeker oprukt in het recht.

Maar de vaders zitten niet stil, zij gaan door met actie voeren om gelijkberechtiging. En daar hebben ze iets te pakken waar de politiek heel gevoelig voor is.

In 1998 was men van oordeel dat er genoeg ervaring was opgedaan met gezamenlijk gezag en kwam de automatische voortzetting van het ouderlijk gezag na scheiding in de wet. En hoewel ik het hier volmondig mee eens ben gaat er toch iets fout in mijn ogen. Vaders gaan geleidelijk aan een steeds grotere claim leggen op de opvoeding terwijl hun daadwerkelijke dagelijkse zorg niet of nauwelijks toeneemt. Ik zie hier een spanningsveld. De rechtspraak, braaf als altijd, wijst verzoeken om eenhoofdig gezag regelmatig af. De HR ontwikkelt het “klemcriterium”, d.w.z. dat een ouder alleen dan in aanmerking komt voor eenhoofdig gezag als het kind anders “klem of verloren raakt” tussen de ouders. Ook hier weer gaat het belang van ouders boven dat van het kind. Het gezamenlijk gezag na scheiding geeft, lijkt het wel, steeds meer aanleiding tot machtsstrijd tussen de ouders ten detrimente van het kind. De voorheen duidelijke rolverdeling vervaagt en dat gaat niet zonder spanning. Er komt ruzie omdat de vader met het kind naar de kapper is geweest, omdat de moeder busjes in de oren heeft laten plaatsen zonder overleg, er komt getouwtrek over welke school, wel of niet samen naar ouderavonden, op voetbal of op hockey en ga zo maar door. Er is sprake van verwarring over co-ouderschap versus gezamenlijk gezag. Inmiddels weten we dat dat niet

het zelfde is, dat co-ouderschap betekent daadwerkelijk de zorg delen, kind woont de halve week bij moeder en de andere helft vd week bij vader, of de ene week bij moeder, de andere week bij vader. Er komt ruzie over verhuizen, waardoor het co-ouderschap feitelijk onmogelijk wordt, over een nieuwe partner in huis en wat dat betekent voor de kinderen. De vaders winnen terrein, ik heb de indruk dat de wetgeving hier emancipatorisch heeft gewerkt, dus dat de wet niet achter de maatschappelijke ontwikkelingen aanliep maar juist voorop liep onder invloed van vader-acties die door de politiek werden opgepakt. Spoorde de wetgeving tot 1998 nog met de maatschappelijke ontwikkelingen, dat lijkt zo langzamenhand niet langer het geval. Immers, wel is waar gaan de vaders meer vaderen, een mooie ontwikkeling, maar slechts 18 % vd vaders neemt een "pappadag" voor zijn rekening, met als gevolg dat vaders meestal minder belast zijn met zorg maar meer te verteren hebben. Ik dacht, hoopte, dat de papadag in de lift zat, maar de emancipatie monitor 2012 leert ons dat dat niet het geval is, althans niet in de vorm dat mannen structureel (een dag) minder per week betaald gaan werken om voor hun kind te kunnen zorgen. Omdat Pappa het financieel beter heeft gaat met de kinderen naar de dierentuin, koopt dingen voor ze die moeder niet kan betalen etc.. Ik zie hier een onevenwichtigheid ontstaan in de situatie van de vader en de moeder, en bovenal staat nog steeds niet het belang van het kind op de eerste plaats. Want, weten we wel of in 2 huizen wonen goed is voor kinderen? Er is nog nooit een grootschalig onderzoek naar gedaan, en ws is het voor het ene kind wel goed en voor een ander kind niet, die kan er niet tegen dat haar turnpakje regelmatig in het verkeerde huis ligt, en dat, als ze wil afspreken om te spelen ze eerst heel goed moet nadenken bij wie ze die dag woont. De opvoeding wordt verder geproblematiseerd door de bepaling dat ouders die gezamenlijk het gezag uitoefenen geschillen aan de kinderrechter kunnen voorleggen. We hebben de gekste dingen gezien: een beugel of een kies trekken, vader tandarts, moeder huisarts. We hebben overwogen om het kind te horen, maar daar toch maar van af gezien, hij zit niet te wachten op een beugelbekje en kan het bovendien net zo min overzien als de rechter. We hebben de tandarts maar gelijk gegeven, zijn vak zat ten slotte dichter bij orthodontie dan dat van de huisarts.

De evrouwcipatie van de vader is een op zich goede ontwikkeling maar deze gaf tegelijk veel maatschappelijke onrust en leidde tot het verplichte ouderschapsplan een tiental jaren later.

In 2009 is de vader in juridisch opzicht op het toppunt van zijn roem. In de wet komt naast het **verplichte ouderschapsplan, het gelijkwaardig ouderschap**. Dit gelijkwaardig ouderschap gaf weer aanleiding tot veel verwarring: vaders claimden nu recht te hebben op 50% van de tijd van het kind, waarop de actiegroep "bezorgde moeders" werd opgericht. In de Eerste Kamer werden wij bestookt met mails en ik zie als een van mijn weinige concrete wapenfeiten dat ik het tijdens de behandeling van dit gelijkwaardig ouderschap in de Eerste Kamer voor elkaar heb gekregen dat onomstotelijk vast kwam te staan dat gelijkwaardig ouderschap niet betekent het kind in 2 knippen en elke ouder de helft. Dat ik me daarmee niet populair heb gemaakt in bepaalde kringen moge duidelijk zijn.

Tot zover het gezagrecht van de vader, hoogtepunt in de wetgeving: 2009, juridisch gelijke rechten, maatschappelijk is de feitelijke betrokkenheid van de vader bij de dagelijkse zorg nog steeds ver onder de maat, waardoor de positie van de vader in feite rianter is dan die van de moeder.

Na 2009 blijft het gezagsrecht ongewijzigd. Maar de positie van de vader krijgt geleidelijk aan op een ander gebied een knauw door de zg verbetering vd positie van de duo-moeder. Er ontstaat nu een groeiende groep afwezige vaders.

Ik doel om te beginnen op de wijziging van het adoptierecht voor de duo moeder. Het was al zo dat zij, samen met de moeder automatisch het gezag had over het kind dat binnen hun huwelijk of geregistreerd partnerschap was geboren (art. 253 sa). Als er geen sprake is van een huwelijk of geregistreerd partnerschap kunnen de moeder en de duo-moeder zich gezamenlijk tot de rechtbank wenden met het verzoek hen gezamenlijk met het gezag te belasten.

De vaders horen we nu niet meer, de groep die nu gelijke rechten claimt is die van de duomoeders: zij hebben nu wel automatisch samen het gezag over het kind dat binnen hun relatie wordt geboren maar mannen kunnen het kind van hun partner erkennen en daarmee een afstammingsrelatie vestigen, de duo-moeder kan dat niet. Zoals ik eerder opmerkte: de Tweede Kamer is buitengewoon gevoelig voor de roep om gelijkgerichtigheid. Mede op hun verzoek kwam er dus een wetsvoorstel dat een super snelle adoptie door de duo-moeder mogelijk moest maken, door adoptie ontstaat immers juridisch ouderschap: voor gewone adoptie is nodig dat adoptanten 3 jr hebben samengeleefd en het kind tezamen 1 jr hebben verzorgd. De verzorgingstermijn was al eerder uitsluitend voor de duo-moeder opgeheven, nu wordt ook de eis van 3 jr samenwonen opgeheven. Daarnaast kan de adoptie verzocht worden vóór de geboorte zodat de duo-moeder vanaf dag 1 of uur 0 juridisch moeder is van het kind van haar partner. Als zij de adoptie pas na de geboorte aanvraagt werkt deze terug tot de dag van de aanvraag, als de aanvraag binnen 6 maanden na de geboorte is gedaan. Een speciale regeling waardoor de duo-moeder meteen juridisch moeder kan worden.

Maar er verandert nog meer: de voorwaarde dat de adoptie in het kennelijk belang van het kind is wordt vervangen door adoptie tenzij de adoptie kennelijk niet in het belang van het kind is. Er valt voor de rechter dus weinig meer te toetsen, maar- en nu komt het – deze verbetering van de rechtspositie door omdraaiing van het criterium belang vh kind naar kennelijk niet in het belang van het kind geldt alleen als het kind verwekt is met zaad van een anonieme donor. Hier komt het vader verhaal in beeld. Is er nl sprake van een bekende donor dan blijft voorwaarde dat de adoptie in het belang van het kind moet zijn. De bekende donor krijgt een oproep van de rechtbank, hij kan het kind ook erkennen, als de moeder daarin toestemt.

Deze voorkeursbehandeling van duo-moeders die kiezen voor een anonieme donor is mij een doorn in het oog, omdat ik, na jaren nadenken, tot de vaste overtuiging ben gekomen dat het al heel wat is voor een kind om, anders dan zijn klasgenootjes, door 2 moeders te

worden opgevoed, en als hij dan ook nog geen idee heeft wie zijn verwekker is, dan wordt het kind te kort gedaan. Zijn zoektocht naar zijn identiteit zal zwaar zijn, en dat zal ws nog sterker voor jongens dan voor meisjes het geval zijn. Ik ben langzaam maar zeker tot de conclusie gekomen dat opvoeden door 2 moeders alleen acceptabel is als er een bekende vader is, met wie het kind ook een band kan opbouwen. Niemand heeft recht op een kind, een kind heeft wel recht op ouders. Opgroeien in een liefdevol nest met warme, responsieve opvoeders die het pedagogisch uitstekend doen is niet genoeg! Een kind heeft het nodig om te weten waar hij vandaan komt. Niet voor niets stelt het IVRK in art. 7 dat een kind het recht heeft zijn ouders te kennen. Ik kom straks terug op de wet donorgegevens kunstmatige bevruchting waarin wel iets is geregeld dat aan die bepaling tegemoet moet komen. Wie denkt dat het nu wel klaar is, onderschat de behoefte aan maatschappelijke erkenning van deze vrouwen. Duo-moeders voelen zich nog steeds achtergesteld omdat het kind juridisch niet automatisch van hen beide afstamt. En ik hoop dat het U verbaast maar al snel na deze wetswijziging, nl in 2011 komt de volgende wetswijziging: wijziging vh BW in verband met het juridisch ouderschap van de vrouwelijke partner van de moeder anders dan door adoptie. Ik was er al bang voor: de cie Kalsbeek stelde in 2007 al voor de duo-moeder het recht te geven het kind van haar partner te erkennen. Erkennen betekent: ik erken dat ik het kind van mevr. X bij haar heb verwekt en dat ik derhalve de biologische vader ben en daarom ook juridisch vader van dit kind wil worden. Het kind stamt immers van mij af". Het wetsvoorstel dat op dit moment in de Eerste Kamer ligt gaat nog verder dan het advies van de Cie Kalsbeek en regelt dat de duomoeder het kind van haar partner kan erkennen als sprake is van een bekende donor, maar bovendien: als sprake is van een anonieme donor wordt de duo-moeder van rechtswege juridisch ouder van het kind van haar partner indien zij getrouwd zijn. Er komt nog een wetje achteraan om dit ook te regelen ingeval van geregistreerd partnerschap.

Hoewel de Tweede Kamer dit wetsvoorstel met algemene stemmen heeft aangenomen zijn er in de Eerste Kamer toch forse bedenkingen gerezen. Afgelopen week hebben we de antwoorden van de staatssecretaris op onze schriftelijke vragen ontvangen. Deze hebben voorsnog onze twijfels niet geheel weggenomen. Wij hebben daarom besloten een hoorzitting te organiseren met enkele deskundigen op verschillende gebieden. Volgende week gaan we verder praten over de samenstelling van de groep deskundigen. Het is nog niet duidelijk of het wv vóór het zomer reces zal kunnen worden afgerond. Evenmin is duidelijk hoe de fracties, inclusief de mijne, zullen stemmen. Bij dit soort wetsontwerpen is het ook goed mogelijk dat er fracties zijn die verdeeld stemmen. Meer kan ik er op dit moment niet over zeggen.

Mijn eerste bezwaar tegen het wv is dat ook hier weer een betere rechtspositie is gecreëerd voor de vrouwen die gebruik maken van een anonieme donor. Maar dat is het ergste nog niet. Ik heb geen bezwaar tegen juridisch ouderschap van 2 vrouwen, zolang dat geregeld is door adoptie. De rechtspositie van de ouder- adoptant is exact gelijk aan die van de ouder van rechtswege. Het verschil is dat in de kantlijn van de geboorteakte de adoptiebeslissing

ingeschreven staat, zodat, wie zijn ontstaansgeschiedenis wil nagaan, weet hoe het zit. Er zijn 12.000 mensen die het Centraal Bureau voor de Genealogie financieel steunen. Hoeveel mensen actief op zoek zijn naar hun stamboom kon ik niet vinden maar dat zijn er ongetwijfeld nog veel meer. Maar het kind van de duo-moeder loopt onmiddellijk vast als dit wv wet wordt. Overigens loopt ook het kind van wie de vader anderszins niet bekend is vast. De, hierna door mij bepleitte staatscie zou ook dit aspect: een plicht om de vader/verwekker/donor te noemen bij de aangifte van de geboorte mee moeten nemen. Wat is nu het bezwaar vd duomoeders tegen adoptie: ik lees daarop de behandeling in de Tweede Kamer na: daar wordt gesteld dat een procedure voor de rechter duur en emotioneel belastend is. Duur is natuurlijk een betrekkelijk begrip maar de adoptie kost tussen de 1000 en 2000 euro aan advocatenkosten incl. griffierecht en inschrijvingskosten, en het verzoek wordt i.h.a. zonder zitting afgedaan: er is immers voor de rechter niets meer te toetsen. Hoezo emotioneel belastend? Alleen als de bekende donor gehoord wil worden komt er een zitting. Ik heb het nog nooit meegemaakt.

Het familierecht regelt afstamming, gezag, erfrecht en nationaliteit m.b.t. een kind. In vroeger tijden vielen deze i.h.a. samen: als gehuwden een kind kregen stamde het kind van hen beiden af en hadden zij van rechtswege het gezag. Het kind had hun nationaliteit en erfde van hen. Later ontstond er behoefte aan een regeling van de afstamming ingeval de ouders om welke reden dan ook niet gehuwd waren: de erkenning. Zowel bij de afstamming door huwelijk als bij de afstamming door erkenning is het uitgangspunt dat de echtgenoot vd moeder cq de man die het kind erkent daadwerkelijk de biologische vader is. Omdat het leven is zoals het is heeft de wetgever een voorziening getroffen voor het geval dat dit uitgangspunt niet blijkt te kloppen: de biologische vader die niet de juridische vader is kan altijd naar de rechter om dat foutje alsnog te repareren. In de registers vd BS en op de geboorteakte wordt dan alsnog de biologische vader als zodanig geregistreerd, nadat de rechter de erkenning heeft vernietigd of de ontkenning van het door huwelijk ontstane vaderschap gegrond heeft verklaard. Historisch speelde een belangrijke rol dat het maatschappelijk ongewenst werd geacht dat een kind maar een ouder had, het kind was dan een bastaard en zou met de nek worden aangekeken. Dit speelt vandaag de dag geen enkele rol meer.

Al gaan ze vaak samen: afstamming en gezag zijn 2 verschillende juridische begrippen. Ze worden vaak door elkaar gehaald. Ook door kinderrechtters. Datzelfde zie je nu gebeuren bij een aantal politieke partijen in de Tweede Kamer, die om het hardst roepen dat het zo goed is dat de duo-moeder door dit wv nu ook iets te zeggen krijgt over het kind van haar partner. Ik hoop U duidelijk gemaakt te hebben dat dat al lang geregeld was. Zelfs de adoptie, dus het juridisch ouderschap vanaf de geboorte is al geregeld. Er is juridisch geen verschil tussen een ouder die juridisch ouder is omdat het kind van hem afstamt en een ouder die juridisch ouder is door adoptie. Een belangrijk verschil is wel dat adoptie tot stand komt door een rechterlijke beslissing en dat daardoor traceerbaar is wat er gebeurd is: de rechtbank houdt een dossier bij zodat het kind later de bekende donor kan vinden of weet dat hij naar het

donor register moet. De fictie van afstamming van twee moeders negeert de biologische werkelijkheid geheel. En ook hier weer: een betere rechtspositie voor de vrouwen die gebruik maken van een anonieme donor - zij wordt bij de geboorte van rechtswege, dus automatisch juridisch ouder - boven vrouwen die kiezen voor een bekende donor. Zij moeten het kind nog bij de ambtenaar vd BS gaan erkennen. *En als de bio vader ook wil erkennen beslist de bio –moeder.* Omdat in mijn ogen een bekende donor altijd beter is dan een anonieme donor is dus de bevoorrechte positie bij anoniem donorschap in strijd met de belangen en rechten van het kind. Het ergste is dat deze kinderen hun familiale geschiedenis wordt ontnomen. Ik had vandaag graag naar Dorien Pessers geluisterd, zij heeft het prachtig verwoord in haar artikel: “Dit schaadt het kind” in Trouw van 5 januari 2013. Zij schrijft daarin o.a. “een kind heeft recht op een verhaal over zijn afkomst inclusief de verzwegen biologische vader”. (Zelf heb overigens ik 2 artikelen in het NJB geschreven, voor de liefhebber NJB 2010, afl. 32 p.2079 en NJB 2013, afl. 6, p.365.) Mijn absolute overtuiging is dat het afstammingsrecht een aantal belangrijke functies heeft die vereisen dat we afstamming niet vervuilen door ficties. Er is veel meer over te zeggen, in het kader van de afwezige vader wil ik het hierbij laten, zij het dat niet alleen de vader slachtoffer is maar vooral ook het met zijn zaad verwekte kind. Dorien Pessers schrijft in genoemd artikel: “Hadden onbekende spemadonoren wel zulke goede bedoelingen? Zaad geven gold als een geintje van studenten, dat was een erg onverantwoordelijk geintje.” En verderop “Als de Tweede Kamer het belang van kind tot uitgangspunt had genomen, dan zou het gebruik van onbekende sperma- en eiceldonaties kritisch zijn getoetst aan het recht van het kind om in waarheid te leven. De conclusie had dan wel eens kunnen zijn dat onbekende sperma- en eiceldonaties onrechtmatig zijn jegens het kind .” Einde citaat. Ik had het niet beter kunnen zeggen. Genoeg voer voor de discussie. En, één belangrijke opmerking: angst om politiek niet correct te zijn, homoseksuelen te discrimineren, speelt hier een belangrijke rol. Het gaat mij uitsluitend gaat om het belang dat een kind heeft bij een vader. Daarnaast vind ik het de hoogste tijd om het sociale ouderschap een waardige eigen plaats te geven in het familierecht. Daar voorziet dit wetsvoorstel niet in. En dat is dan mijn derde bezwaar. Dat dit gebeurt is te meer noodzakelijk nu andere vormen van verwekking en ouderschap oprukken: draagmoederschap, eicel donatie, wat is daarbij de sociale positie van de draagmoeder, de wensouders, de zaaddonor, de eiceldonor, meer-partijen ouderschap . En hoe zit het met homoseksuele vaders. Er moet een staatcommissie komen om hier goed over na te denken en een goede regeling te treffen voor sociaal ouderschap. Dit wv regelt niet het sociaal ouderschap als een eigen rechtsfiguur. Er wordt slechts geregeld dat we doen alsof de duomoeder een kind kan verwekken. Ik vind dat niet alleen volstrekt ongewenst maar ook denigrerend. In mijn ogen zegt het zoiets als: duomoederschap klopt eigenlijk niet, daarom knijpen we maar even een oogje dicht en doen alsof ze de vader is.

Hoe je in mijn ogen b.v. het sociaal ouderschap zou kunnen regelen is door de koppeling tussen afstamming en erfrecht en nationaliteit los te laten en deze 2 rechtsgevolgen te verbinden aan gezag. We hebben nu al geregeld dat gezag toekomt aan degene die het kind

daadwerkelijk verzorgt en opvoedt. Het lijkt mij niet onlogisch te regelen dat de opvoeder aan het kind ook de nationaliteit en de erfenis kan doorgeven. Afstamming blijft dan gereserveerd voor de biologische relatie.

Een opmerking nog over de wet donorgegevens kunstmatige bevruchting. Het doel van deze wet is te voldoen aan art. 7 vh IVRK :” [...]het kind heeft, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd [...]. De wet donorgegevens kunstmatige bevruchting geeft het kind op de leeftijd van 16 jr het recht om enkele summiere gegevens op te vragen. Het kind kan ook een verzoek om contact indienen bij de stichting die de donorgegevens bewaart. Wil de donor geen contact, dan kan het kind zicht tot de kinderrechter wenden. Dit is zeker niet wat het kinderrechtenverdrag heeft bedoeld! Het kind laten opgroeien met een groot vraagteken over zijn afkomst en als hij dan in de onevenwichtige periode van zijn leven komt die de puberteit toch is, mag hij op zoek gaan naar en desnoods procederen tegen zijn verwekker. Arm kind. En arme vader.

Laat papa's vooral echt 'vaderen', dat is goed voor het kind

In haar artikel dat begint met de veelbelovende kop 'Papa's, laat je niet wegzetten' (VONK, 12 oktober), toont Asha ten Broeke verder niet al te veel waardering voor het feit dat veel vaders anders omgaan met hun kinderen (spelen, ravotten en andere 'leuke opvoedingetjes') dan veel moeders. En Ten Broeke heeft daarvan of over eventuele positieve effecten, naar eigen zeggen, 'in de onderzoeksliteratuur' ook weinig kunnen terugvinden. Jammer dat Ten Broeke dat onderzoek niet kent, het is er wel degelijk, die verschillen tussen moeders en vaders zijn er en ze laten ook duidelijke voordelen voor de ontwikkeling van kinderen zien. Maar goed, je kunt niet alles weten.

Ergo is dat ze zich zo sterk verlaat op een overzichtsartikel van Biblarz en Stacey uit 2010, waaruit zou blijken dat "onderzoek de claim dat kinderen zowel een moeder als een vader nodig hebben niet steunt". Dat artikel vertoont echter een aantal forse methodologische tekortkomingen, waardoor Biblarz en Stacey met hun onderzoek überhaupt niet duidelijk hadden *kunnen* maken hoe de sekse van een ouder er nu precies toe doet, dat wil zeggen of en in welke mate mannen en vrouwen al dan niet over *specifieke* (seksegebonden) opvoedingskwaliteiten beschikken. In een kritische beschouwing heb ik daar eerder uitgebreid aandacht aan besteed (zie onderaan).

Ten Broeke besluit haar artikel met de uitsmijter: "Laat vaderseksisme, stereotypen en tradities de kolere krijgen". Mooi, maar hoe valt dat te rijmen met een uitspraak elders in het artikel: "Het punt is dus niet dat vaders unieke talenten hebben op ouderschapsvlak, of – *en nu komt het (LT)* – de juiste vaardigheden missen om te 'moederen'. Het punt is dat ze het gewoon niet dóén als er ook een mama in de buurt is." Papa is dus vooral een goede ouder als hij 'moedert', ook als mama er is. Met andere woorden, als hij zich gedraagt en doet zoals mama. Beste Asha, *dat* nu is je reinste seksisme! Overigens is mijn analyse uit 2010 van het artikel van Biblarz en Stacey makkelijk en snel te vinden op Google met de zoekterm 'Tavecchio Biblarz'. Het oordeel of ik er 'gehakt' van heb gemaakt, om Ten Broeke's terminologie te hanteren, laat ik verder aan de (kritische) lezer over.

Louis Tavecchio, emeritus hoogleraar Pedagogiek, UvA

De bespreking van Biblarz en Stacey vindt u achter de link

<http://dare.uva.nl/record/393640>

Geachte redactie

Papa's

In haar artikel dat begint met de veelbelovende kop 'Papa's, laat je niet wegzetten' (Vonk, 12 oktober), toont Asha ten Broeke verder niet al te veel waardering voor het feit dat veel vaders anders omgaan met hun kinderen (spelen, ravotten en andere 'leuke opvoedingetjes') dan veel moeders.

En Ten Broeke heeft van eventuele positieve effecten 'in de onderzoeksliteratuur' ook weinig kunnen terugvinden. Jammer dat ze dat onderzoek niet kent: het is er wel degelijk, die verschillen tussen moeders en vaders zijn er en ze laten ook duidelijke voordelen voor de ontwikkeling van kinderen zien. Maar goed, je kunt niet alles weten.

Erger is dat ze zich zo sterk verlaat op een overzichtsartikel van Biblarz en Stacey uit 2010, waaruit zou blijken dat 'onderzoek de claim dat kinderen zowel een moeder als een vader nodig hebben niet steunt'. Dat artikel vertoont echter een aantal forse methodologische tekortkomingen, waardoor de twee met hun onderzoek überhaupt niet duidelijk hadden kunnen maken hoe de sekse van een ouder er nu precies toe doet: dat wil zeggen of en in welke mate mannen en vrouwen al dan niet over specifieke (seksegebonden) opvoedingskwaliteiten beschikken.

Ten Broeke besluit haar artikel met de uitsmijter: 'Laat vaderseksisme, stereotypen en tradities de kolere krijgen.' Mooi, maar hoe valt dat te rijmen met een uitspraak elders in het artikel: 'Het punt is dus niet dat vaders unieke talenten hebben op ouderschapsvlak, of (en nu komt het, LT) de juiste vaardigheden missen om te 'moederen'. Het punt is dat ze het gewoon niet dóén als er ook een mama in de buurt is.' Papa is dus vooral een goede ouder als hij 'moedert'. Met andere woorden, als hij zich gedraagt en doet zoals mama. Beste Asha, dat nu is je reinste seksisme!

Louis Tavecchio, Landsmeer, emeritus hoogleraar pedagogiek, Universiteit van Amsterdam

Brief van de dag Vergroening ener

Een windmolenpark in Duitsland.

Het interview met Dirk Berkhout, de man die boven Schiermonnikoog het grootste offshore windpark van Nederland ontwikkelt, laat zien dat de kosten van windenergie op zee al maar stijgen in plaats van dalen (Economie, 12 oktober). Dat was al langer bekend, maar werd steeds genegeerd.

Gezien de ambitieuze plannen van de overheid om in de nabije toekomst voor vele miljarden te investeren in nieuwe windparken, zie ik een nieuw financieel debacle à la de Betuwelijn op-

doemen. Op de terechte vraag van de verslaggever om dan maar geen windparken aan te leggen antwoordt Berkhout 'Natuurlijk wel, je ontkomt er niet aan, als je de elektriciteitsopwekking wilt vergroenen. Van een vrije keuze is hier nog geen sprake: de EU legt de lidstaten op.

Vergroenen betekent dan je de bevolking tot in lengte van jaren opzadelt met torenhoge elektriciteitsprijzen, die ongetwijfeld een negatieve invloed zullen hebben op de koopkracht.

ellende bespaard gebleven en hadden we geen jaar verloren. Beatrix had vast en zeker opdracht gegeven om

dachten het zelf wel te kunnen.

Jos Benders, Maas

Reactie Louis Tavecchio (Volkskrant 15 oktober) op artikel Asha ten Broeke in de Volkskrant van zaterdag 12 oktober. De volledige reactie vindt u op www.conferentievaderschap.nl

Tavecchio besprak Biblarz en Stacey in 2010: <http://dare.uva.nl/record/393640>

Wijs kind niet automatisch aan de moeder toe.

Donderdag 10 oktober, , 11.30 uur. radio 1, VARA

Felix Meurders in gesprek met Louis Tavecchio, em. hoogleraar pedagogiek

FM: Aan wie moeten kinderen door een rechter worden toegewezen als hun ouders in een vechtscheiding liggen en de veiligheid van de kinderen wordt bedreigd op die manier? Daarover is de afgelopen twee weken een discussie ontstaan in de kranten en de laatste bijdrage aan die discussie was van Bureau Jeugdzorg. Dat stelde dat het logisch is dat de rechter de kinderen aan de moeder toewijst als zij voor de scheiding ook al het meest voor de kinderen zorgde. Het klinkt logisch: als de moeder voor de scheiding al voor de kinderen zorgde dan na de scheiding ook maar.

LT: Maar dat zorgen moet je natuurlijk veel breder zien. Vaders en moeders zijn evenzeer opvoedingsverantwoordelijk voor hun kinderen. En voordat de kinderen kwamen is er, als het goed is, overleg gepleegd tussen beide echtelieden of degenen die samenwonen over rol- en taakverdeling, wanneer de kinderen er eenmaal zijn. En anders ontstaat het vanzelf. In de praktijk is het zo dat die zorg op een bepaalde manier wordt verdeeld. Vader zorgt nog vaak voor het inkomen en een heleboel randvoorwaarden die ervoor zorgen dat het kind voorspoedig kan opgroeien, en de dagelijkse interactie en allerlei regelingen rond de omgang met het kind wordt in onze cultuur meestal door de moeder gedaan.

FM: Heeft jeugdzorg dan niet gelijk?

LT: Neen, ik vind het zeer onlogisch dat de kinderen naar de moeder gaan na de scheiding, *omdat* zij er meer was vóór de scheiding. Beide ouders zijn verantwoordelijk voor de opvoeding, maar als er een scheiding is worden de kinderen vaker aan de moeder toegewezen. Ook als er omgangsregelingen zijn die de vader in staat stellen, met een juridische uitspraak, om een gelijkwaardig aandeel in de opvoeding te houden na de scheiding, wordt daar vaak niet de hand aan gehouden. Dat is helaas het geval. Die opvoedingsverantwoordelijkheid strekt zich in die zin uit dat ook de relatie met het kind op peil moet worden gehouden. Het kind wordt vaak aan de moeder toegewezen, woont ook vaak bij haar in huis, de vader begint dus eigenlijk met een achterstand na de scheiding om de relatie met zijn kinderen op hetzelfde niveau te houden als daarvoor.

Het is dus veel logischer – en dat zeg ik als psycholoog en pedagoog – en ook in het belang van het kind, om de vader juist extra kansen te geven om de relatie met zijn kind op niveau te houden en die verder uit te bouwen, in plaats van de kans daarop veel kleiner te maken. Dat is precies het tegenovergestelde van wat in het belang is van het kind. De rechter baseert zich op vooroordelen en achterhaalde literatuur over het belang van moeders en vaders in de opvoeding,. De vader is even belangrijk als gehechtheidfiguur als de moeder. Dat weten we al tien jaar uit allerlei onderzoek. Ik heb het idee dat de mensen uit de rechterlijke macht en bij Jeugdzorg op eenzijdige interpretaties van oude literatuur afgaan.

De vader is vaak kansloos, hij wordt vaak zelf niet eens gehoord en de mening die de moeder heeft over de vader wordt vaak als uitgangspunt genomen voor de behandeling en de mate waarin de vader in het verloop van de toewijzing betrokken wordt.

FM: Spelen de vrouwen het voordeel dat ze hebben uit?

LT: Het zou erg onaardig zijn om te zeggen: “dat spelen alle vrouwen uit.”

Maar ze *hoeven* het nauwelijks uit te spelen, want ze hebben zo'n enorme voorsprong dat een heel klein tikje tegen de bal, zal ik maar zeggen, al voldoende is.

FM: En dat beïnvloedt dus de omgangsregeling met de vader, en op het moment dat die vader daar tegen in het verweer komt, wat wordt er dan gezegd?

LT: Dan wordt er gezegd, wat is dat een agressieve man.

FM: Wat maakt dat het belangrijk is om uit te gaan van gelijkwaardig ouderschap. Helpt dat het

kind meer?

LT: Het is uit allerlei onderzoek bekend dat een positieve betrokkenheid van vaders het kind enorm vooruit helpt, niet alleen in sociale vaardigheden, ook in presteren op school, in zelfvertrouwen. Dat geldt misschien nog iets meer voor vaders van zonen, dan voor vaders van dochters. Maar de vader is de belangrijkste gehechtheidsfiguur, samen met de moeder, voor het kind. En dat kun je niet in één klap afbreken omdat de ouders uit elkaar zijn gegaan. Het is een continue band en een continue relatie, die voortdurend van belang blijft voor een voorspoedige ontwikkeling van het kind.

FM: Maar is er nog sprake van gelijkwaardig ouderschap bij een vechtscheiding?

LT: Je moet de vader de kans gunnen en geven om – terwijl hij met een achterstandspositie begint, omdat het kind vaak wordt toegewezen aan de moeder –als het ware een doorstart als vader te kunnen maken. En als je een beetje volgt wat er op dit moment met allerlei doorstart initiatieven gebeurt, dan moet je die mensen niet op achterstand zetten, maar ze juist een extra zetje geven in de goede richting. En dat ontbreekt volledig.

FM: En deze discussie begon vanwege de slachtoffers die er onder kinderen vallen als de vechtscheiding genegeerd wordt. Als de kinderen tussen de vechtende ouders inzitten omdat ze daar nog wonen. Zou Jeugdzorg zich volgens u dan meer moeten gaan richten op de scheiding van die ouders?

LT: Nee, want ik ben het eens met de heer Sprokkereef dat Jeugdzorg geen echtscheidingsbureau is. Maar laat Jeugdzorg beginnen om de vader gelijkwaardig te horen en zijn mening, over wat er gebeurd is en zijn betrokkenheid bij het kind, even zwaar mee te tellen, en niet de mening van de moeder over de vader als uitgangspunt te nemen voor hun beleid. Maar de vader gelijkwaardig behandelen en de kans geven om volwaardig aan de discussie deel te nemen. Ze zeggen altijd dat ze niet aan waarheidsvinding doen, “daar zijn wij niet voor,” dat begrijp ik, dat moeten misschien anderen doen. Maar als je de mening van de moeder over wat er gebeurd is als uitgangspunt neemt, dan heb je de vader bij voorbaat op grote achterstand gezet en is hij kansloos om in een gelijkwaardige behandeling zijn opvoedingsverantwoordelijkheid als vader te kunnen voortzetten.

FM: U vindt dat de vader te weinig serieus genomen wordt.

LT: Dat vind ik niet alleen, dat vinden een heleboel anderen. En dat geldt met name bij het handhaven van omgangsregelingen. Die vallen zeer vaak in het nadeel van vaders uit, terwijl er een juridische uitspraak aan ten grondslag ligt. Maar er wordt niet opgetreden. In het omgekeerde geval, als een vader zich niet houdt aan een omgangsregeling met de moeder, dan wordt hij opgehaald door de politie, of wordt hij ingerekend en moet hij daar zeer uitgebreid verantwoording over afleggen.

FM: Jeugdzorg en rechters moeten worden bijgeschoold, daar komt het op neer hè?

LT: Die moeten worden bijgeschoold. En Jeugdzorg moet de literatuur van de laatste tien jaar maar eens gaan lezen.

Luister hier naar de uitzending:

<http://www.radio1.nl/items/87684-kind-niet-automatisch-aan-moeder-toewijzen>

Lees hier over onderzoek en literatuur mbt specifieke vaderrol:

<http://www.pedagogiek-online.nl/index.php/pedagogiek/article/viewFile/408/405>

Vaders doen het anders

(en dat is maar goed ook)

Jij zou jullie dreumes nooit zo hoog in de lucht gooien en bij jou ziet het huis er aan het eind van de dag echt niet uit als een oorlogsgebied. Bij hem wel. Moet dat nou? Ja, dat moet.

Wist je dat kinderen met betrokken vaders een flinke voorsprong hebben? Ze hebben een hoger IQ, zijn beter in problemen oplossen, sociaal handiger en kunnen hun emoties makkelijker beheersen dan kinderen zonder (betrokken) vaders. De impact van vaders op de ontwikkeling van kinderen blijkt uiteindelijk groter dan die van moeders. Niet heel veel, maar toch een beetje. Tijd om eens te kijken op welke punten onze mannen het nou anders doen en wat daarvan precies de voordelen zijn. Natuurlijk generaliseren we daarbij een beetje – er zullen altijd wel vaders zijn die zich niet in dit verhaal herkennen, en moeders die juist het idee hebben dat het over hén gaat.

Wilde spelletjes

De Duplo, blokken, zandbakspeeltjes; als het aan papa ligt, blijven die in de kast. Vaders gebruiken minder spulletjes bij het spelen en kiezen eerder voor fysiek vermaak, zoals stoeien, over de vloer rollen of elkaar achternazitten. Ze doen ook vaker iets onvoorspelbaars, zoals hun kind in de lucht gooien of een onverwachte beweging maken. Dat

maakt het spelen spannend, en het is ook goed. Door stoeien en veel bewegen leren kinderen hun lichaam te gebruiken en te vertrouwen. Het is goed voor hun coördinatie en uiteindelijk kunnen ze hun emoties beter beheersen, vooral boosheid en woede. Al stoeiend komen ze er namelijk achter wanneer iets nog leuk is en wanneer ze de ander pijn doen. Door te oefenen op hun vader, leren ze op een gezonde manier de competitie aan te gaan.

Nóg een keer!

In het eerste levensjaar van hun kinderen houden vaders hen meer vast om te spelen dan om ze te verzorgen. Ze brengen minder uren met hen door dan moeders, maar die tijd bestaat voor meer dan een derde (38%) uit spel. Bij moeders is dat een kwart (26%). Veel kinderen vinden het leuk om met hun vader te spelen omdat het vaak lekker ongecontroleerd en verrassend is en omdat hij hen aan het lachen maakt.

Geen vader? Geen nood

Schrik niet als je gescheiden bent of als de vader van je kind uit beeld is. Niet alleen biologische vaders kunnen die rol vervullen, alle mannen kunnen dat. Zoals de opa van je kind of een goede vriend.

Goed gesprek

Onbekende woorden en moeilijkere zinnen... Vaders gaan minder 'door de knieën' dan moeders. Ze praten misschien wat minder met hun kinderen, maar ze hebben minstens zo veel invloed op hun taalontwikkeling als moeders. Mede doordat ze hun kinderen vaker vragen om dingen uit te leggen of op te helderen.

Is dat wel slim van Roodkapje?

Misschien herken je het wel: als papa voorleest, doet hij dat elke keer een beetje anders. Vaders laten op dat soort momenten makkelijker hun fantasie toe, en stimuleren daardoor die van hun kinderen. Ze vragen hen wat er straks in het verhaal zou kunnen gebeuren, of het slim is dat de hoofdpersoon dit of dat doet. Zo maken ze een braaf verhaaltje wat spannender. Daarbij zijn ze niet bang nachtmerries bij hun kroost te veroorzaken.

• Dollen en lol maken zonder na te denken over bv bedtijd @nsheoratan • Vaders kunnen vervelende situaties beter in perspectief zien. Ze creëren minder drama

Dat kun je best zelf

De meeste vaders zijn niet geneigd om rekening te houden met specifieke eigenschappen van hun kinderen, zoals verlegenheid of (hoog)gevoeligheid. Ze stimuleren hen ook onbekend terrein te betreden. Om iemand een hand te geven die ze niet zo goed kennen, om alleen bij de oppas achter te blijven. Dat is nuttig, omdat de maatschappij ook niet altijd rekening houdt met ieders gevoeligheden.

Ook op andere gebieden pushen vaders hun kinderen een beetje. Bijvoorbeeld om wél alleen het trappetje van de glijbaan te beklimmen. Natuurlijk blijft hij in de buurt voor als het misgaat, maar zo leert hij ze om risico's nemen.

Vaders zijn vaak ook minder toegankelijk tegenover kinderen die zich afhankelijk opstellen. Bijvoorbeeld als hun peuter om hulp roept bij iets wat hij best zelf kan, zoals zijn broek aantrekken of naar de supermarkt lopen. Als vaders op een vriendelijke manier hun poot stijf houden, ontwikkelen kinderen een gezonde onafhankelijkheid.

En we gaan nog niet naar huis

Voorals het rust, reinheid en regelmaat betreft, wijken mannen makkelijker van de regels af. In de kinderopvang bijvoorbeeld, laten de vrouwelijke pedagogisch medewerkers de kinderen eerst even opruimen en dan pas fruit eten aan tafel. Mannelijke medewerkers denken: de kinderen gaan straks toch verder met spelen, dus laat die boerderijdieren maar even liggen. Ook op het gebied van bedtijd, snoepen en in bad gaan hebben mannen meestal minder met regeltjes. Je kunt daaruit overigens niet concluderen dat vaders minder consequent zijn dan moeders.

Daar is nog geen onderzoek naar gedaan. •

Met dank aan Louis Tavecchio, emeritus hoogleraar Pedagogiek.

Meer lezen

- *De afwezige vader bestaat niet - en waarom vaders niet moeten moederen*, Irene Zwaan, uitgeverij Bert Bakker € 18,95

- *Vaders - hoe doen ze het toch?* Martine Delfos & Gerard Janssen, Bert Bakker, v.a. € 6,50 (tweedehands verkrijgbaar).

RECENSIE

DE AFWEZIGE VADER BESTAAT NIET

En waarom vaders niet moeten moederen

Irene Zwaan

Uitgeverij Bert Bakker, uitgeverijprometheus.nl

ISBN: 978 90 351 3883 4

208 pagina's. € 18,95

De aanleiding voor dit boek is de ervaring van de auteur dat een ex-vriend van de ene op de andere dag de zorg over zijn tienjarige zoon verliest, omdat zijn ex die opeist. Wat Irene Zwaan aan wil tonen is dat onze maatschappij ruimte biedt aan dergelijke misstanden. En zoals ze zelf in de inleiding aangeeft; 'ik ben te veel uitwassen tegengekomen op dit pad om zoete broodjes te bakken.' Wat volgt is een caleidoscoop van invalshoeken om naar vaderschap te kijken. Van een historisch, tot een sociologisch, een psychologisch en een therapeutisch perspectief. Zo komt de feminisering van de samenleving aan de orde: onderwijs vereist steeds meer vrouwelijke eigenschappen zoals taligheid, samenwerken en studievaardigheden en jongens krijgen er nog nauwelijks *role models* te zien door de oververtegenwoordiging van juffen. Enerzijds zouden ze daardoor niet de begeleiding krijgen die nodig is en anderzijds te snel bijvoorbeeld het stempel ADHD opgeplakt krijgen.

De rode draad van het boek vormt de constatering dat we in de samenleving in het algemeen, maar Nederlandse vrouwen in het bijzonder, relatief weinig ruimte laten of waardering hebben voor de rol van de vader als opvoeder. Het feit dat er in het algemeen weinig belang aan vaderschap wordt gehecht blijkt Zwaan uit het gegeven dat in onderzoek over ouderschap decennialang vaders niet zijn meegenomen als respondent en dat bovendien het type gedrag dat wordt gemeten gericht is op koesterend, warm, ondersteunend moedergedrag. Juist vadergedrag dat fysiek, stimulerend, en grensverkendend zou zijn, wordt niet onderzocht.

Dat we als Nederlandse vrouwen weinig waardering hebben voor vaderschap blijkt uit hoe we klagen over hoe vaders bijvoorbeeld te weinig aandacht aan het huishouden besteden en uit hoe moeders de kans krijgen om vaders na echtscheiding buitenspel te zetten. Zwaan constateert dat een aandeel in de opvoeding niet te vervangen is door een moeder, wat vervolgens de legitimatie vormt om in het boek aandacht te schenken aan het belang van specifiek vaderschap. Anoniem donorschap zou in dit licht in strijd zijn met de rechten van het kind, maar ook het wets-

voorstel dat ter behandeling in de Eerste Kamer ligt om de niet-biologische moeder juridisch moeder te laten worden zonder dat zij daarvoor naar de rechter hoeft. Een kind heeft immers het recht om zijn biologische afkomst te kennen. Niet alleen vanwege het antwoord op de vraag: *Wie ben ik?*, maar ook omdat je kinderen meer dan één of twee opvoeders kunt zodat ze met meerdere perspectieven, opvattingen en generaties groot worden. Met het afkappen van vaderschap na een echtscheiding, onthoud je een kind immers ook de identificatie met een hele familie.

Het pleidooi van Zwaan is van belang, leest als een trein en biedt mooie inzichten. Wat voor haar pleit is dat ze zelf geen kinderen heeft waardoor de tekst een mooi beschouwelijk karakter heeft. Lastig is dat het boek het midden houdt tussen een essay en een wetenschappelijke studie, terwijl het beide niet is. Zinsneden als 'diverse onderzoeken wijzen uit dat...' zonder dat helder wordt aan welke onderzoeken de schrijver refereert, maken onrustig. Helemaal als daar tamelijk boude uitspraken op volgen in termen van moeders die troosten en knuffelen en vaders die grenzen verleggen. Het zou suggereren dat we blij mogen zijn met deze wezenlijk verschillende kwaliteiten, terwijl Zwaan elders in het boek beschrijft hoe juist mannen uit niet-westerse culturen veel zorgzamer zijn en we daar ook wel weer van kunnen leren. Als kostwinner die op zondag het vlees snijdt en in de avonduren met de kinderen stoeit, vallen me dergelijke inconsistenties te zwaar om volledig overtuigd te worden. Dat neemt niet weg dat Zwaan me nog eens bevestigt in het belang van vaderschap. Niet eens zozeer om wezenlijk verschillende opvoedkwaliteiten, maar meer vanwege het belang van verschillende perspectieven en het feit dat het je verhouden tot je vader nodig is voor het ontwikkelen van je identiteit.

Mirte Loeffen

Maak vader bekend bij lesbische ouders

Een lesbiëne mag niet alleen door huwelijk meemoeder worden, vinden Kitlyn Tjin A Djie en Irene Zwaan.

Deze week werd in de Senaat hoorzitting gehouden over het wetsvoorstel lesbisch ouderschap. Het COC kan niet wachten tot de wet wordt ingevoerd, daarbij voorbijgaand aan het recht van het kind om zijn biologische moeder én vader te kennen. Er zijn twee momenten in het leven van een kind waarop de vader schromelijk kan worden gediscrimineerd. Dat is bij de geboorte en ten tijde van de scheiding van de ouders. Deze discriminatie moet worden aangepakt, te beginnen bij de geboorte.

Jaarlijks worden in Nederland duizenden kinderen geboren bij wie op de akte staat dat de vader onbekend is. We pleiten ervoor dat de vrouw en de man per definitie samen de verantwoordelijkheid moeten dragen. De vader moet verplicht geregistreerd worden en zijn verantwoordelijkheid nemen, ook al wil hij misschien liever weglopen. En als dergelijke wetgeving er toe leidt dat vrouwen onrechtmatig de verkeerde vader aanwijzen, dan moet dat onderzocht kunnen worden met een dna-test en dan zullen daar sancties voor moeten komen. In Costa Rica is deze wetgeving ingevoerd en dat leidt daar tot een drastische verlaging van het aantal vaderloze kinderen.

Kortom, het moet niet meer mogelijk zijn om 'vader onbekend' in te vullen bij aangifte van het kind. Ieder kind heeft recht op zijn biologische moeder en vader. Dat recht zou boven de individuele keuzevrijheid van een moeder moeten staan.

Dat het zover nog niet is, blijkt uit het in oktober 2012 door de Tweede Kamer aangenomen wetsvoorstel inzake lesbisch ouderschap. De niet-biologische moeder kan daardoor voortaan juridisch ouder worden zonder dat zij daarvoor naar de rechter moet. Als sprake is van een onbekende zaaddonor, kan de tweede moeder automatisch juridische ouder worden door huwelijk. In alle andere gevallen kan zij het kind erkennen. Op basis van CBS-cijfers wordt ervan uitgegaan dat tweehonderd tot vierhonderd moeders jaarlijks van de nieuwe regeling gebruik zullen maken.

De regeling stuit op verzet bij onder anderen twee vooraanstaande vrouwelijke juristen. Voormalig kinderrechtster Nanneke Quik-Schuijt, lid van de Eerste Kamer voor

de SP, verzet zich ertegen dat wettelijk wordt geregeld dat – zoals ze zegt – een kind van twee vrouwen afstamt. „Een kind heeft het recht om zijn biologische afkomst te kennen.” Ook hoogleraar rechtstheorie Dorien Pessiers spreekt zich krachtig uit tegen de regeling: „De onbekende spermadonor wordt met de wet weggeschreven uit het leven van het kind. Het gebruik van onbekende en anonieme donoren moet krachtig ontmoedigd worden, omdat het in strijd lijkt met de rechten van het kind”.

Opvallend is dat de wet zich beroept op het belang van het kind. Het probleem is dat iedereen een andere invulling geeft aan 'het belang van het kind'. Het perspectief van het kind zelf en van de vader blijft buiten beschouwing. Over de rug van het kind maakt een nieuwe wet het voor veel lesbische moeders aantrekkelijk om een onbekende donor te kiezen. Hoe kan het nu in het belang van een kind zijn dat het niet weet wie zijn vader is?

Kitlyn Tjin A Djie is familietherapeut. Irene Zwaan is auteur van *De afwezige vader bestaat niet en waarom vaders niet moeten moedern*.

Waarom alleen bij lesbische ouders?

Lesbiennes worden gediscrimineerd als hetero's wel de vader onbekend laten, vinden Tanja Ineke en Philip Tijmsma.

Als een heteroseksueel echtpaar in ons land met behulp van een zaaddonor een kindje krijgt, bijvoorbeeld omdat de man onvruchtbaar is, dan stapt de echtgenoot op de fiets naar het gemeentehuis en doet geboorteaangifte. Het juridisch ouderschap is dan direct goed geregeld.

Als een lesbisch echtpaar met behulp van een zaaddonor een kindje krijgt, moet het een adoptieprocedure bij de rechter voeren. Dat kost ongeveer drie maanden en tweeduizend euro. Het is emotioneel belastend: veel lesbische paren ervaren de procedure als een 'gerechtelijke goedkeuring'

van hun moederschap. Bovendien kan de huidige wet ertoe leiden dat het kindje achterblijft zonder juridische ouder als de geboortemoeder overlijdt voordat de adoptie is voltooid.

Dat noemen we 'discriminatie': ongelijke behandeling van lesbische ouderparen en hun kinderen.

Het COC pleit al sinds 2001 voor gelijkere rechten voor lesbische ouders. Voormalig Justitieminister Donner (CDA) hield dat tegen en wilde steeds weer onderzoek naar de juridische voor- en nadelen. Twee livige rapporten concludeerden dat er geen juridische of andere bezwaren zijn tegen gelijke rechten voor lesbische ouderparen.

Staatssecretaris Teeven (Justitie) schreef dus in 2011 een wetsvoorstel voor gelijkberechtiging. De Tweede Kamer nam dat vorig jaar in grote meerderheid aan. Bovendien beloofden alle politieke partijen, behalve CDA, SGP en ChristenUnie, in het 'Roze Stembusakkoord' om de kwestie vóór september 2013 te regelen.

Het is nu juni 2013 en het wetsvoorstel ligt al weer acht maanden bij de Eerste Kamer. Ondanks alle eerdere onderzoeken wil een aantal senatoren nog meer onderzoek naar de juridische merites van lesbisch ouderschap. En weer is het de vraag of het wetsvoorstel de eindstreep haalt.

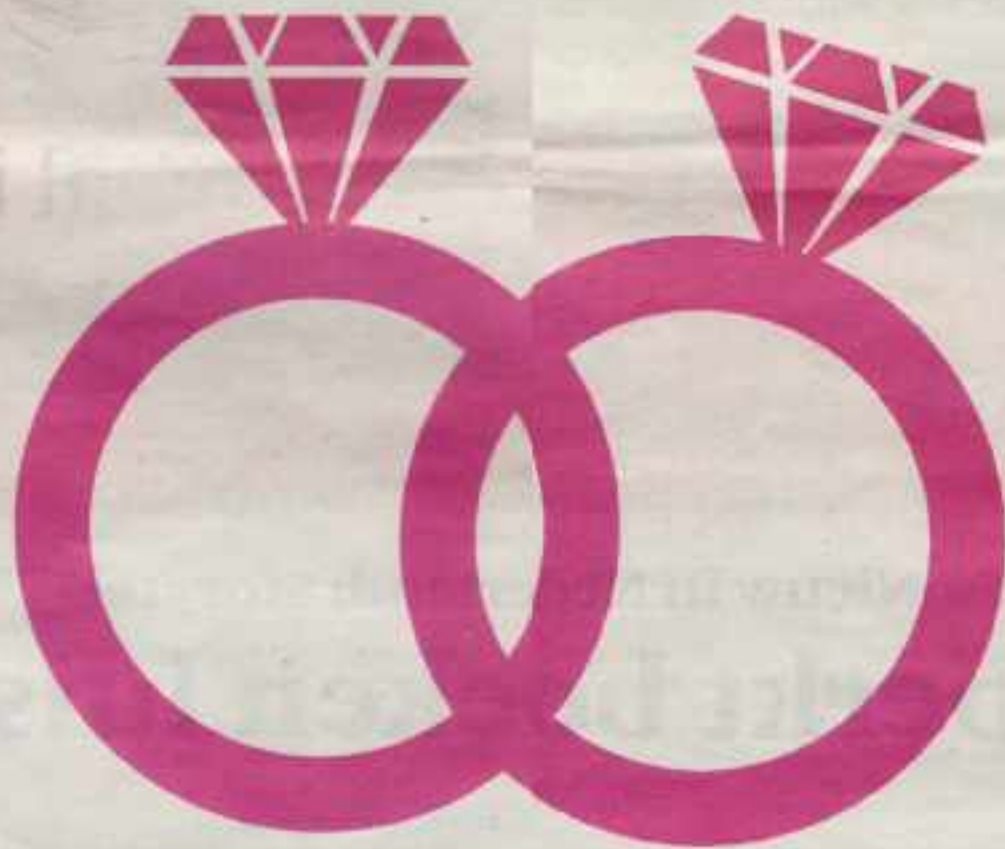
De vraag die de senatoren het zwaarst op de maag lijkt te liggen, is een definitieve kwestie: kunnen we het ouderschap van lesbische vrouwen wel onderbrengen bij de wetsartikelen die gaan over 'afstamming'? Horen biologische afstamming en juridische afstamming niet altijd samen te vallen? Twee vrouwen kunnen toch niet samen een kindje krijgen? Moeten we voor lesbische paren en hun kinderen niet een 'aparte regeling' maken?

Er zijn parallellen met de discussie rond de openstelling van het huwelijk. Ook toen waren de vragen: Is het wel 'natuurlijk' dat mensen van hetzelfde geslacht met elkaar kunnen trouwen? Kunnen we voor homoseksuelen niet een 'aparte regeling' maken, in plaats van het huwelijk open te stellen?

Het antwoord is wat ons betreft glashele: net zoals we zelf bepalen wie er in ons land met elkaar kunnen trouwen, bepalen we zelf hoe we ons afstammingsrecht inrichten. De vraag of een kind kan afstammen van een niet-biologische ouder, heeft de wetgever al beantwoord: als een heteroseksueel echtpaar met hulp van een zaaddonor een kindje krijgt, worden de beide echtgenoten ouder van dat kind, ook als de man niet de biologische vader is. Het enige wat we vragen is dat dat ook gaat gelden voor lesbische echtparen.

De wet is er om de mens te dienen, niet andersom.

Tanja Ineke is voorzitter van COC Nederland. Philip Tijmsma is voorzitter COC's Landelijke Werkgroep Politiek.

Illustratie Fokke Geertsma

‘Vaders moeten niet te veel een moederrol op zich nemen’

Ja/nee

Aanstaande zondag is het Vaderdag. De discussie over de rol van de vader laait van tijd tot tijd op. Dan weer worden vaders geacht te moederen, dan weer moeten ze vooral typisch mannelijke dingen doen, zoals de kinderen uitdagen en met ze stoeien.

“Sterker nog: moeders zouden niet moeten willen dat vaders net als zij gaan doen. Nederlandse moeders hebben een blinde vlek voor het belang van de vaderrol in de opvoeding. Vaders leren kinderen op speelse wijze grenzen verkennen, met stress omgaan en oplossingen voor problemen te vinden. Een kind heeft beide voorbeelden nodig om een ‘gezonde’ volwassene te worden.”

Irene Zwaan, schrijfster van *De afwezige vader bestaat niet en waarom vaders niet moeten moederen*

“Het is onzin dat alleen vaders moeten uitdagen en alleen moeders moeten beschermen. Natuurlijk zijn er verschillen tussen mannen en vrouwen, maar er is ook veel overlap. Laat mannen vooral ook hun vrouwelijke kanten mogen ontwikkelen en vrouwen hun mannelijke. Daar worden beiden leukere ouders van.”

Dianda Veldman, directeur Rutgers WPF (kenniscentrum seksualiteit)

“Ik betwijfel of er typische vader- en/of moedertaken zijn. Ik denk dat kinderen twee ouders nodig hebben om te leren relativeren en te ontdekken dat er meer manieren zijn om dingen te doen. Nu krijgen mijn kinderen alleen nog mijn input en dat lijkt me hoe dan ook een verarming.”

Klaas ten Holt, weduwnaar van voormalig Margriet-columniste Bibian Harmsen, vader van drie kinderen

“Ik vind de stelling onzin. Mijn man stoeit met de kinderen, maar ik ook. En mijn man veegt snotneusjes weg en ik ook. Ik ben kostwinner, maar dat betekent niet dat ik geen zorgtaken meer heb of dat hij een heel vrouwelijke man is. Vaders zijn geen moeders en moeders geen vaders, we zijn gewoon onszelf. Inclusief zorgtaak en stoeispelletjes.”

Journalist Roos Schlikker is kostwinner, haar vriend zorgt voor het grootste deel voor hun twee kinderen

“Vaders moeten inderdaad geen moeders willen zijn. Veel stoeien en nét even harder met die schommel dan dat mama zou doen. Daar zijn vaders voor, daarom zijn ze onmisbaar.”

Acteur Dirk Zeelenberg uit de tv-serie *Divorce*, getrouwd en vader van drie kinderen

“Je hebt stoere vaders en zachte moeders, en omgekeerd. Mijn man hield niet van stoeien, ik wel, dus deed ik dat met ze. Dolle pret als ik er eentje om kreeg en op de grond legde.”

Lezeres Anneke Toussaint, via Facebook

“Gelukkig doen mannen ietsje meer dan vroeger. Dat doen ze op hun eigen manier en dat is prima. Je verliest je mannelijkheid echt niet als je een luier verschoont of je kind in bad stopt. Niemand hoeft mannen te coachen om ‘mannelijk’ genoeg te zijn. Als dát nodig zou zijn, zou ik me pas echt zorgen gaan maken.”

Psycholoog en zorgvader Vincent Duindam, schrijver van het boek *Zorgende vaders*

Angstaanjagend

• **THRILLER** • Hoed u voor de ideale vrouw. Zoals Mijntje. In alles perfect; als echtgenote, moeder en carrièrevrouw. Maar van binnen borrelt het in Mijntje. Waarom is het leven toch zo voorspelbaar? Samen met haar drie 'chatgenoten' Frederique, Berdine en Claire besluit ze dat het maar eens afgelopen moet zijn met die gewetenloze kerels. Hoe ver dit viertal gaat, is te lezen in deze met vaart geschreven angstaanjagende thriller van Siska Mulder. *Met zachte hand*. € 19,95 (Boekerij).

Waar is papa?

• **OPVOEDIING** • Een belangrijk boek van ontwikkelingssocioloog Irene Zwaan. In de praktijk lijkt de rol van de vader bij de opvoeding steeds kleiner te worden, onder andere door het hoge aantal scheidingen en de vanzelfsprekendheid dat de moeder de opvoeding voor haar rekening neemt. Maar de vader is juist een onmisbare factor in zijn rol als avonturier, durfal, doener, technicus, grenzensteller. Hoog tijd voor eerherstel. *De afwezige vader bestaat niet* € 15,50 (Bert Bakker)

Luchtige zomerroman

• **ROMAN** • Zeven weken pas kent de Engelse architecte Artemis haar rijke bruidegom Harry. Maar ze weet het zeker: dit is de man van haar dromen! Niet dus. Harry, die blijkbaar niet in zijn eerste leugen is gestikt, laat zijn kersverse bruid gewoon achter op de gammele familieboerderij vol koeien en een boze oom. *In volle vaart* van Victoria Clayton is zo'n lekkere, luchtige, typisch Engelse zomerroman.

In volle vaart € 18,95 (House of Books).

Haas op avontuur

• **KIND** • Haas is eigenlijk heel voorzichtig, maar nu moet hij toch een grote reis maken. Hij beleeft allemaal avonturen en maakt overal nieuwe vrienden. Aan het eind van deze reis blijkt Haas veranderd van een angsthaas in een koele kikker. Leuk, mooi en leerzaam! Voor 4 tot 6 jaar.

En de groeten van Haas, € 15,95 (House of Books).

Fragment uit... De afwezige vader bestaat niet

Iedereen kan zich gewoonten herinneren die door vaders, moeders en andere belangrijke opvoeders werden toegepast in moeilijke tijden. Troostende gebruiken, rituelen en overlevingsstrategieën. Sommige expliciet, zoals in mijn voorbeeldjes, andere impliciet en bijna niet te

benoemen. Waar mijn moeder ervoor zorgde dat we bij een crisis van een van ons allemaal bij elkaar zaten en met elkaar praatten rondom een bak met chips, haalde mijn vader ons uit de stresssituatie en doorbrak de negatieve spiraal door de zinnen te verzetten. De boodschap van mijn moeder

was: praat erover. De boodschap van mijn vader was: zet je eroverheen. Beide strategieën zijn nog steeds belangrijk in mijn leven. Onbewust maak ik steeds een keuze, en pendel ik voortdurend tussen beide opties. Het mannelijke en vrouwelijke aspect houden me samen in balans

Even zitten

Deze leuke hocker van karton is lekker praktisch. Hij is razendsnel op te zetten en doet dienst als extra zit- of (boeken)

stapelplaats (tot 200 kilo!) of bijzettafel. Deze met boekenprint staat uiteraard leuk bij de boekenkast, maar er zijn meer varianten, met gras- of boomschorsprint bijvoorbeeld. Na gebruik vouw je 'm gewoon weer uit tot plat pakketje.

€ 19,95 (excl. verzendkosten) te bestellen bij www.gadgethouse.nl.

DVD Hemingway & Gellhorn

Een van de meest tumultueuze

romances van de vorige eeuw was die tussen oorlogscorrespondente Martha Gellhorn en de beroemde schrijver Ernest Hemingway. Hun ruzies waren legendarisch: 'We were good at war. And when there was no war, we made our own,' zei Hemingway ooit. Nicole Kidman en Clive Owen laten in deze HBO-miniserie - nu uit op dvd - deze heftige romance vanaf de eerste ontmoeting in 1936 tot hun scheiding in 1945, tot leven komen. Warner Home Video

TV TIP

NCRV Dokument ADHD, maandag 10 en 17 juni, 20.25 uur, Nederland 2.

Waarom zegt de een dat ADHD een modegril is en vindt de andere het bittere realiteit?

Zodra ik ergens het woord ADHD lees, is mijn interesse gewekt. Ga maar na: in 2005 gebruikten zeventigduizend Nederlanders (vooral kinderen) medicijnen zoals Ritalin tegen ADHD. In 2012 was dat aantal gestegen met maar liefst driehonderd procent(!) naar 220.000. Hoe kan dat? Is het onze behoefte om op elk afwijkend gedrag - hoe licht ook - een etiketje te plakken? Waarom zegt de een dat ADHD een modegril is en vindt de andere het bittere realiteit? Steeds meer deskundigen uiten hun twijfels over het toekennen van al die etikettes en het toedienen van de bijbehorende pillen. Blijft over de vertwijfelde ouder die niet meer weet of zijn of haar kind gewoon druk en speels - dus ook weinig geconcentreerd - is of dat er maar beter een afspraak bij de ADHD-poli moet worden gemaakt. NCRV Dokument ADHD volgt twee gezinnen met ADHD-kinderen. De eerste is de twaalfjarige Tiffany wier bezorgde ouders met haar naar de ADHD-poli gaan, waar de diagnose wordt gesteld en Ritalin wordt voorgeschreven. Vanaf dat moment is Tiffany óf boos óf versuft en na een fikse ruzie escaleert de situatie. Ook de ouders van de achtjarige Yoram melden hun zoon aan bij de ADHD-poli. De diagnose is een lichte vorm van ADHD; medicijnen zijn niet nodig. De ouders krijgen begeleiding en tips om thuis meer structuur in hun leven aan te brengen, zo is te zien in deze twee documentaires van Marlou van den Berge en Paul de Bont. Interessant voor iedere ouder.

fotografie: paul de bont/nrcv (dokument.adhd), rolinda windhorst.

Vader

MAAKT HET VERSCHIL

Het zijn nog steeds vooral de moeders die de dienst uitmaken als het om de kinderen gaat. Maar papa is óók belangrijk. En niet alleen voor stoeien en stoere sporten.

Tekst: Dominique Prins Foto's: Marco Hofsté

Willen vaders niet? Kunnen ze het niet? Mogen ze niet? Of zijn ze bang om zich, zoals huisman Peter de Groot stelt in het interview op deze pagina, in het 'wespennest van de moedermafia' te mengen?

Bij zwemles, de overblijf, bij eigenlijk alle activiteiten die tijdens kantooruren plaatsvinden, zijn het nog steeds moeders die de dienst uitmaken. Klassenmoeders, voorleesmoeders, luizenmoeders; wel eens een luizenvader ontmoet?

Psycholoog Vincent Duindam doet al decennia onderzoek naar zorgende vaders. „Soms lees ik stukken terug van 25 jaar geleden die nog steeds actueel zijn.”

Er is in een kwart eeuw bar weinig veranderd, zeggen ook de cijfers. Na de komst van een eerste kind gaat 45 procent van de vrouwen minder uren werken. Of stopt. Daarentegen levert slechts 5 procent van de vaders werkuren in na de komst van een kind. Dat blijkt uit de meest recente Emancipatiemonitor (2012) van het Sociaal en Cultureel Planbureau. De mogelijkheid van parttime werken speelt voor slechts 4 procent van de vaders een rol bij het kiezen van een werkgever, constateerde het vakblad *Werk&* vorig jaar.

Er is iets vreemds aan de hand, constateert onderzoeker Wil Portegijs van het SCP: „Nederlanders spreken zichzelf tegen. Aan de ene kant nemen we de rol van de vader in de opvoeding steeds serieuzer. De helft van alle mannen en tweederde van alle vrouwen vindt een papa-dag belangrijk. Toch heeft maar een kwart van alle vaders zoiets. Vaak hebben ze dan toch een volle werkweek, met vier dagen van negen uur. Het percentage mensen dat het eens is met de stelling 'moeders zijn geschikter voor het verzorgen van kleine kinderen' neemt de laatste jaren zelfs toe.”

Ploeterpapa's

Werkende mama's, ploetermoeders, hoe je ze ook noemt; voor vrouwen is het combineren van zorg en werk steeds gewoner geworden.

Maar waar zijn de ploeterpapa's?

„Als vaders eens wisten hoe belangrijk ze zijn voor de ontwikkeling van hun kind,” verzucht emeritus hoogleraar pedagogiek Louis Tavecchio. En dan gaat het niet alleen om stoeien, al noemen kinderen dat vaak als vaderkwaliteit en is stoeien belangrijk voor de psychomotorische ontwikkeling, volgens Australisch onderzoek.

Tavecchio: „Vaders leggen andere accenten in de benadering van een kind en bereiden het zo voor op het leven buiten het gezin. Ze vertellen de eisen van de buitenwereld: dit wordt er van je verwacht. Ze maken hun kind weerbaar, wat belangrijk is voor het ontwikkelen van hun zelfvertrouwen.”

Losmaken

Vincent Duindam benadrukt vooral het belang van de voorbeeldrol. „Ouders leven allebei een sekse voor, zodat kinderen leren met beide seksen om te gaan. Jongens zien aan hun vader hoe ze zich als man zouden moeten gedragen. Ontbreekt zo'n voorbeeld, dan moeten ze dat abstract invullen.”

Pedagoog Peter Tromp voegt toe: „Een aanwezige moeder én vader zorgen dat een kind zich makkelijker van beiden kan losmaken, doordat het niet van één ouder afhankelijk is.” Uit recent CBS-onderzoek blijkt bovendien dat er een sterkere relatie bestaat tussen het opleidingsniveau van een kind en dat van de vader, dan met dat van de moeder.

Moeders zijn onvervangbaar. Natuurlijk. Maar vaders ook, met hun geheel eigen kwaliteiten. Kwaliteiten die tot voor kort niet voorkwamen in onderzoeken

naar opvoeding. Daarin werden vooral (vrouwelijke) eigenschappen als verzorgen, troosten en koesteren gemeten. Onderzoek naar de rol van vaders werd gedaan door moeders hierover vragen te stellen.

Eén ding staat vast: een ontbrekende vader vergroot de kans op problemen. Vooral puberzonen vormen een kwetsbare groep (ze blijken een grotere kans te hebben op ontsporen), maar ook meisjes lopen risico. Meer kans op depressies, meer kans op roken, minder zelfvertrouwen.

„Mannen zouden beter moeten begrijpen hoe belangrijk ze zijn, vrouwen zouden dat moeten accepteren,” vat Tavecchio zijn inzichten samen.

Om vaders volwaardig vader te laten zijn, is inderdaad de medewerking van moeders nodig. Zij zijn vaak de *gatekeeper* van de opvoeding, stelt pedagoog Peter Tromp. „Vrouwen zijn zo verbonden met hun moederschapsidentiteit, dat ze de regie soms moeilijk kunnen loslaten. Vaders krijgen dan niet de kans het op hun manier te doen.”

Het vaderschap staat laag op de Nederlandse politieke agenda, vindt hij. Twee dagen vrij is alles wat kersverse vaders krijgen om aan hun nieuwe rol te wennen. „Twee weken betaald vaderschapsverlof vinden we al te duur. Er zou veel meer 'vader-inclusief' gedacht moeten worden, ook op bijvoorbeeld scholen en consultatiebureaus.” Dat zijn vaak echte vrouwenbolwerken, beaamt Marjolijn Distelbrink, onderzoeker van het Verwey-Jonker Instituut. Met collega's schreef zij

de publicatie *Eén vader is meer dan 100 meesters*.

Distelbrink: „Ons onderzoek richtte zich vooral op migrantenvaders, maar er zijn veel overeenkomsten met autochtone gezinnen. In beide gevallen willen vaders het wel anders doen dan hun eigen vaders, maar tegelijkertijd ontbreekt een voorbeeld hoe je een betrokken, zorgzame vader kunt zijn. En in beide gevallen wordt nog veel te weinig moeite gedaan om vaders echt bij de opvoeding te betrekken.”

Bakfietsen vol kinderen

Dus zijn het nog steeds de mama's die met bakfietsen vol kinderen van school naar clubje naar huis fietsen. Maar, stelt Tromp: „Er zit verandering in de lucht. We komen er steeds meer achter dat vaders én moeders niet inwisselbaar zijn. Dat betekent niet dat andere volwassenen geen belangrijke rol kunnen spelen in de ontwikkeling van een kind. Maar de rol van vader of moeder kan door niemand worden overgenomen.”

Volgens hoogleraar Louis Tavecchio is het moederschap een soort heilige graal. Niemand mag daar aankomen.

„Vrouwen vinden zichzelf betere opvoeders, en de meeste mannen zijn het daarmee eens. Ze onderschatten hun eigen betekenis, terwijl daar geen enkele reden voor is. Maar dat beeld blijft heel sterk leven. Waar het voor vrouwen heel gewoon is om minder te gaan werken, wordt van mannen verwacht dat ze vier,

vijf dagen aan de slag blijven. Ze hebben daardoor eigenlijk minder keuzevrijheid.” De economische crisis werkt daarbij niet echt mee. Immers, een dag minder werken betekent minder gezinsinkomen.

Maar Vincent Duindam ziet dat anders. Volgens hem is de economische malaise juist dé kans voor vaders. „Door de crisis komen meer mannen thuis te zitten. Met een instrument als deeltijd-WW is (tijdelijk) drie dagen werken haalbaar zonder dramatisch inkomensverlies.

Boerderij

En met Het Nieuwe Werken (thuiswerken, internet, laptops, smartphones) zijn arbeid en zorg vaak prima op één locatie (thuis) te verdelen. Net als vroeger, toen vader en moeder allebei op de boerderij werkten en werk en zorg organisch in elkaar overliepen. Vrouwen hoeven niet van mannen te leren fulltime te werken, mannen moeten van vrouwen leren om parttime te werken.”

Vrouwen voelen zich meer gewaardeerd in het huishouden naarmate hun partner meer zorgt, blijkt uit onderzoek van Duindam. Niet alleen opgroeiende kinderen hebben dus baat bij een meer aanwezige vader, ook het gezinsgeluk vaart er wel bij.

Tijd voor elkaar en waardering in het huishouden voorspellen namelijk samen voor een belangrijk deel de kwaliteit van een relatie en het gezinsklimaat, dat op zijn beurt weer de belangrijkste voorspeller is van de ontwikkeling van een kind.

Dat is nou wat je noemt win-win. ■

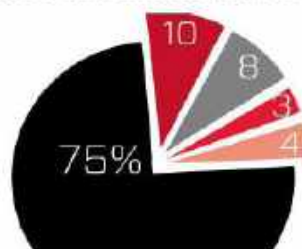
Ons land is met twee dagen vaderschapsverlof na de geboorte hekkensluiser in Europa. In Denemarken, Frankrijk en Noorwegen krijgen vaders twee weken vrij, in Finland achttien dagen en in Portugal twintig. Spaanse vaders krijgen vier weken vrij, Belgische vaders tien dagen, op te nemen binnen vier weken. Een voorstel van GroenLinks (juni 2012) om het verlof uit te breiden naar vijf haalde het niet, te duur.

Informatie:
vaderkenniscentrum.nl
huismannen.nl
diversityathome.nl
vitaldaddy.nl

Vaderschapsverlof

Moeders besteden twee keer zoveel tijd aan zorg voor kinderen als vaders (bron: SCP)

Vaders met kinderen van 0-3 jaar werken

- 75% fulltime, vijf dagen overdag
- 10% fulltime over vier dagen
- 8% grote parttime baan, 28-34 uur
- 3% kleine parttime baan, 1-27 uur
- 4% niet (bron: SCP)

74% Waar wonen de kinderen na een scheiding?

Boeken over vaders

- » **De afwezige vader bestaat niet**, Irene Zwaan, Uitg. Bert Bakker.
- » **Sterke vaders**, Lars Anderson, Uitg. Prometheus.
- » **Echte vaders**, Gerard Janssen, Uitg. Snor.
- » **Huismannen, parttime vaders en carrière-pappa's**, Rudolf Hunnik, Uitg. Unieboek.

Films over vaders

- » **The Pursuit of Happiness** met Will Smith, over een vader die zijn zoontje een beter leven probeert te geven.
- » **Father of the Bride** met Steve Martin; een vader bereidt zich voor op z'n dochters bruiloft.
- » **The Godfather** met Marlon Brando en Al Pacino; klassieker over maffiahoofd Don Corleone en zijn zoons.

Peter regelmatig tagenaan. „Ik vind het leuk om zelf kleding te maken en had een keer een rok gemaakt voor mijn dochter. De juf zei: 'Dat kan ik niet eens!' Alsof ik iets bovennatuurlijks had verricht. En dat mijn zoontje op school graag in het kúkentje speelt...”
 Zo blijft de 'moedermaffia' in stand, aldus Peter. „Mannen zijn vaak bang om zich te mengen in 'dat wespennest'. Ze zien te weinig voorbeelden van mannen die zorgen en opvoeden. Ons denken is nog veel te sekse-georiënteerd. Anders zouden wel meer mannen huisman zijn, net zoals ik!”

‘O, dagje vrij?’ vroeg de loodgieter toen hij Peter thuis trof

Peter de Groot is thuisvader van dochter Janneke (5) en zoon Gerian (bijna 2).

De echtgenote van Peter de Groot (39) heeft rechten gestudeerd en werkt fulltime, Peter is kunstenaar. Hij zorgt voor dochter Janneke (5) en zoon Gerian (bijna 2). Een bewuste keuze, maar niet per se voor altijd. „Mijn vrouw heeft een universitaire opleiding gevolgd. Zij heeft nu een echte carrière, maar als ze minder zou willen werken, is dat ook bespreekbaar.” Intussen geniet Peter van de tijd die hij met zijn kinderen doorbrengt. „Het is zo leuk om te zien hoe ze dingen leren, hoe ze zich ontwikkelen. Al is het soms ook moeilijk; ze doen niet altijd wat jij van plan bent en kunnen je enorm uitdagen.” De buitenwereld reageert vaak verrast. ‘O, dagje vrij?’, vroeg een loodgieter toen hij Peter thuis trof. Klassenouders op school organiseerden een ‘moederborrel’. Toen Peter daar als vader op reageerde, was het antwoord: „Dan organiseer jij toch een bieravond voor vaders?” Die vaste patronen, daar loopt

Vaste patronen
Peter geniet van z'n kinderen
en maakt graag kleren voor hen
en voor zichzelf.

BERT BAKKER - UITGEVERIJ

‘Voor mij spreekt het vanzelf dat ik voor Djoy zorg’

Lauren Visser is er noodgedwongen maar met plezier fulltime voor dochter Djoy (5).

Haren vlechten leerde hij met behulp van een filmpje op YouTube, kledingcombinaties uitzoeken is nog wel eens lastig. „Normaal zijn dat dingen die een moeder doet.” Lauren Visser (24) zorgt fulltime voor dochter Djoy (5). Ze hebben nauwelijks contact met Djoys moeder. Om het toekomstige contact niet te schaden, wil Lauren daarover niet veel kwijt, behalve ‘dat alles wat fout kon gaan, fout ging.’ Met Djoy gaat het goed.

„Dat zij gelukkig is en het goed doet op school, dat geeft me een heel fijn gevoel. Het was voor mij vanzelfsprekend dat ik voor haar ging zorgen, het is mijn eigen vlees en bloed.”

Soms is het lastig om de enige zorgende ouder te zijn, vindt Lauren. „Er is niemand die bevestigt dat je het goed doet. En ook de angst ‘er moet nu niets met mij gebeuren’ komt wel eens in me op.”

Dat vaders als hoofdverzorger nog altijd niet voor vol worden aangezien, merkte Lauren toen hij de kinderbijslag op zijn rekening wilde laten storten. „Bij mijn ex was dat zo geregeld. Toen het naar mij moest worden overgemaakt, zijn er vier mensen 3 maanden mee bezig geweest.”

In het begin was hij als vader wel eens te gemakkelijk, vindt hij nu. „Ik vond het zielig dat ze haar moeder moest missen en verwende haar te veel. Tot ze divagedrag ging vertonen; ze verwachtte dat ik alles voor haar deed. Nu probeer ik strenger te zijn.” Lauren werkt op het moment niet. Hij zou graag een opleiding volgen. „Maar dat moet wel te combineren zijn met Djoy.”

Lekker makkelijk
 Toen Djoy civa-gedrag ging vertonen, besloot Lauren wat strenger voor haar te worden

‘Weekendvader worden was voor mij een schrikbeeld’

Mike Storm zorgt vier dagen per week voor Jason (12) en Charlize (7).

Toen het huwelijk van Mike Storm (43) vijf jaar geleden strandde, was voor hem meteen duidelijk dat hij geen weekendvader zou worden. „Mijn schrikbeeld was mijn kinderen nauwelijks nog zien en veel van hun ontwikkeling missen. Bovendien wilde ik me niet aan de zorg onttrekken. Zij hebben niet voor de scheiding gekozen.”

En dus zorgt Mike gemiddeld vier dagen per week voor zoon Jason (12) en dochter Charlize (7); de ene week vijf, de andere week drie dagen. Voor het huishouden draait hij zijn hand niet om, wel vindt hij het soms lastig om de juiste balans tussen werk en privé te vinden.

„Ik ben accountmanager bij KPN. Gelukkig is dat een redelijk flexibele werkgever. Als ik overdag minder werk, kan ik dat 's avonds thuis inhalen. Op de dagen dat de kinderen bij mij zijn, werk ik vaak wat minder, op de dagen dat ze bij hun moeder zijn, haal ik dat in. Alleen tijd voor mezelf, dat schiet er nog wel eens bij in. De avonden dat ik de kinderen heb, ga ik niet twee uur in de sportschool zitten.”
 Collega's hebben niet altijd even veel begrip. „Die hebben allemaal een vrouw thuis, ze hoeven zelf niets te regelen.”

Volgens Vincent Duindam biedt thuiswerken ook vaders de kans hun werk soepeltjes te combineren met de zorg voor kinderen

Een ontbrekende vader vergroot de kans op

Belangrijk
 Mike wilde ook na de scheiding voor zijn kinderen zorgen.

problemen met de kinderen. Vooral jongens in de puberteit vormen een kwetsbare groep.

Vaders moeten vaderen

De meest zorgzame vaders ter wereld zijn de Aka-pygmeëen in Congo: ze knuffelen en kussen hun kinderen zelfs vaker dan de moeders doen. De pygmeëen horen tot de oudste volken. Waar is het dan misgegaan?, vraagt ontwikkelingssocioloog Irene Zwaan zich af. Want veel Nederlandse vaders hebben niet zo'n intieme relatie met hun kind.

Vaders kunnen bovendien gewoon hun vrouw en kinderen verlaten zonder er heel erg op aangekeken te worden.

Zwaan houdt een vurig pleidooi voor vaders om hun verantwoordelijkheid op zich te nemen, ook na de scheiding. En aan moeders doet ze een oproep: denk niet dat alleen jij het beste voor de kinderen kunt zorgen, maar versterk de vader in zijn vaderrol als avonturier, durfal en doener. Vaders gaan dan vanzelf meer knuffelen, troosten en praten. **ODA SALOMONS**

Irene Zwaan, *De afwezige vader bestaat niet*, Bert Bakker, € 15,-

Irene
Zwaan **DE**
AFWEZIGE
VADER
BESTAAT NIET
en waarom vaders niet
moeten moederen

Papa moet niet moederen

Sociologe pleit voor herwaardering van ruige, mannelijke opvoeding

• Vooraan op de fiets bij papa, zonder gordels of helpende handen. Een beeld dat Irene Zwaan nog veel hoopt te zien.
© JOOST VAN DEN BROEK/HOLLANDE HOOGTE

KIM HERBOTS
BRUSSEL

Kinderen hebben nood aan stoere, durfal-vaders en moeders moeten ophouden papa's aan te manen tot voorzichtigheid. Dat schrijft de Nederlandse sociologe Irene Zwaan in haar nieuwe boek. Want met al die watjes van vaders loopt het helemaal mis met ons kroost.

Hij gooit de baby in de lucht. Zij gilt. Hij wil met de kinderen een weekendje rotsklimmen, zij smeekt hem om thuis te blijven en samen cupcakes te bakken. Moeders willen zorgzame vaders, zo stelt Irene Zwaan vast. Vaders die moederen. Die bij een val meteen kusjes op de wonde geven en niet – na een korte inspectie – zeggen 'komaan, we spelen verder'.

Dat valt historisch te verklaren: "Toen moeders ook buitenshuis gingen werken, wilden ze dat vaders een deel van de opvoeding overnamen, maar dan wel op hun manier, want de kinderen waren het domein van de moeders en zij wisten hoe het beste moest."

'Vroeger was het normaal dat jongens stoer waren, maar nu wordt dat bijna als abnormaal beschouwd'

IRENE ZWAAN
SOCIOLOGE

"Met zorg dragen voor de kinderen heeft het niks te maken", vervolgt Zwaan. Een vader kan perfect een stoere papa zijn en toch badjes geven, verhaaltjes voorlezen en aardappelen prakken. "Het probleem is dat moeders vaders willen die net zoals zij ook vooral troosten en zachte, voorzichtige dingen doen. Maar als iedereen een kind zo behandelt, krijg je angstige, kwetsbare kinderen terwijl het net ook belangrijk is dat je tijdens je opvoeding lef en durf ontwikkelt. Wanneer een vader een kind omhoog gooit en terug opvangt dan leert dat kind een erg belangrijke les: in eerste instantie voelt het heel eng, maar dan zijn daar die veilige armen. Ze leren vertrouwen te hebben."

Voorals meisjes zouden van te veel moe-

deren erg timide worden, meent Zwaan. Bij jongens durft het al eens de andere kant uit te slaan. "Uit internationaal onderzoek is gebleken het aantal jongeren uit een gezin met alleen een moeder in de jeugdzorg en psychiatrie buitenproportioneel hoog is", vertelt ze.

"Na de rellen in Londen bleek bij een analyse ook dat het merendeel van de herrieschoppers opgroeide in een eenoudergezin." Niet toevallig, meent Kraan. Met een moeder die altijd lief is en amper straft, gaat het makkelijk de verkeerde kant uit.

Draad kwijt

Maar alleenstaande moeders moeten niet wanhopen. "Ik stel het nu allemaal heel erg zwart-wit", zegt ze. "Natuurlijk zijn er ook stoere moeders en zachte vaders. Het punt is dat een kind meerdere opvoeders moet hebben en dat die een verschillende rol spelen. Het is een kwestie van balans en grenzen leren kennen. Een eenoudergezin kan prima

werken, maar zorg er dan wel voor dat er andere opvoeders en rolmodellen aanwezig zijn."

Dat aspect is in de loop van de tijd veranderd. "Begin vorige eeuw groeiden kinderen op een veel organischere manier op. De hele familie draaide mee. Kinderen konden zich veel vrijer bewegen en ooms, tantes, grootouders... iedereen voedde mee op. Later werd het kerngezin veel belangrijker. Vader ging uit werken, moeder zat thuis met de kinderen en zij werd de enige verantwoordelijke. Alle druk kwam op haar schouders terecht."

Opvallend is dat heel veel mannen zich lijken neer te leggen bij de rol die ze toebedeeld krijgen. "Ach, ze weten het ook niet meer", zegt Zwaan. "Ze zijn de draad kwijt en geloven op den duur ook dat ze vrouwelijker moeten worden en meer moeten praten. Jongensgedrag wordt doorheen de laatste decennia ook steeds negatiever bekeken. Vroeger vond iedereen het normaal dat jongens stoer en ruig en grof waren, maar tegenwoordig wordt dat bijna als abnormaal beschouwd."

De afwezige vader bestaat niet is verschenen bij Bert Bakker en kost 18,95 euro.

Felix Van Groeningen maakt film over Gents café Charlatan

BRUSSEL – Regisseur Felix Van Groeningen schrijft momenteel samen met theatermaker Arne Sierens aan een filmscenario over het leven in een café dat alsmaar populairder wordt. Daarvoor baseert Van Groeningen zich op interviews met nachtraven, portiers en café-eigenaars, maar vooral op zijn eigen ervaringen. Van Groeningens vader Jo richtte namelijk het populaire Gentse café Charlatan op. Dat vertelde de regisseur in *Café Corsari*.

Zelf werkte Van Groeningen vanaf zijn zestiende als afwasser en als barman in de Charlatan. Banen die hem naar eigen zeggen niet echt lagen, aangezien hij nogal onhandig bleek met veel gebroken glazen als gevolg. "Maar dat was geen probleem, want ik was de zoon van de baas. Ik mocht uitgaan en deed geen geld op, maar verdiende zelfs geld", herinnert Van Groeningen zich. "Het is dus ook een verhaal van camaraderie tussen de mensen die er werken. Je amuseert je ook achter de toeg."

Al heeft de regisseur niet alleen positieve herinneringen aan die "bijzondere periode uit zijn jeugd." Hij zag de Charlatan "ook kapot gaan omdat het een dancing werd en er portiers moesten komen. In het nachtlevens komt heel veel samen". De Charlatan ging uiteindelijk failliet en werd verkocht. Ook dat aspect van Van Groeningens herinneringen aan het café zou in de nieuwe film aan bod komen.

The Broken Circle Breakdown, de vorige film van Van Groeningen, is ondertussen verkocht aan dertig landen. Eerder maakte de regisseur ook de films *De helaasheid der dingen* en *Steve + Sky*. (S.J.S)

• Regisseur Felix Van Groeningen wil het verhaal vertellen van een café dat uitgroeit tot een succesverhaal, maar er ook aan ten onder gaat.

PSYCHOLOGE SCHRIJFT BOEK OVER GEVAAR VAN TWEE 'SOFTE' OUDERS

Papa is te veel mama

«Vaders, stop met moederen», stelt de Nederlandse psychologe Ireen Zwaan in haar boek 'De afwezige vader bestaat niet'. Niks mis met zorgen en knuffelen, maar kinderen moeten ook uitgedaagd worden, leren om risico's te nemen en door te zetten. Zwaan pleit voor een herwaardering van de vaderrol. «Kinderen ontsporen als ze alleen vanuit vrouwelijke waarden worden benaderd.»

HILDE SABBE

Je ziet het al bij baby's. Vaders zwaaien hun kleine spruit hoog boven het hoofd terwijl moeders bezorgd toekijken, klaar om in te grijpen en te troosten. Maar vaak is dat niet nodig: de baby kraait van de pret. «Kinderen vinden spelen met papa vaak leuker dan met mama», zegt Zwaan. «Het spel is ongecontroleerd en stimulerend, en er wordt veel gelachen. Door wilde spelletjes leren kinderen om te gaan met angst. Vaders spelen hierbij een unieke rol: als het alleen over troosten en beschermen gaat, krijg je bange kinderen.»

**MOEDERS ZORGEN
VAAK VOOR TROOST.
VADERS KUNNEN
KINDEREN LEREN OP DE
TANDEN TE BIJTEN. DAT
VERSCHIL IS NODIG**

Ireen Zwaan

Zwaan ziet met lede ogen aan hoe de afgelopen decennia het vrouwelijke aspect in de opvoeding is overgewaardeerd, in die mate zelfs dat typische jongenseigenschappen als afwijkend beschouwd worden. «Die evolutie vindt haar oorsprong in de industrialisering en de daarop volgende scheiding tussen arbeid en zorg. Moeders gingen alleen opvoeden. Na de tweede feministische golf in de jaren 60 en 70 eisten vrouwen bij een echtscheiding de kinde-

ren op vanuit het idee: vrouwen hebben geen man nodig. Dat is een negatief bijverschijnsel van de vrouwenemancipatie. Uit onderzoek naar de specifieke eigenschappen van vaders blijkt dat kinderen die in de jeugdzorg of criminaliteit belanden voor een groot deel kinderen zijn die alleen door de moeder worden opgevoed.»

Onbezonnen

Vrouwen hebben misschien geen man nodig, maar kinderen wel degelijk een vader, oordeelt Zwaan. «Moeders durven kinderen wel eens te bedelven onder troost en begrip. Vaders kunnen een tegenwicht bieden door kinderen te leren door te zetten, op de tanden te bijten, grenzen te verleggen. Vaders zijn net een tikje meer onbezonnen. Ze vormen de verbinding met de buitenwereld, staan voor avontuur, reizen, risico's nemen.»

«Ik beschrijf in mijn boek hoe, als ik als kind problemen had, mijn moeder probeerde te helpen door te praten over wat mij dwars zat. Mijn vader nam me in zo'n geval mee voor een ritje met de auto, om er even uit te zijn, afstand te nemen. Beide strategieën zijn belangrijk.»

Echtscheiding

«Het vrouwelijke is de norm geworden», bevestigt gedragschape Marijke Bischoop. «Dat zie je ook in het onderwijs: meisjeseigenschappen – stil en ijverig werken – worden hoger gewaardeerd, en jongens, die behoefte hebben aan fysieke uitdagingen, vallen uit de boot.»

Foto Thinkstock

Toch kost het niet veel moeite om het geweekeklaag van mannen voor de geest te halen, in de trant van «nu verschenen we luiers, en het is wéér niet goed». «Natuurlijk is het goed als een man zorgt», zegt Zwaan. «Maar hij moet geen tweede moeder worden. Hij heeft een specifieke rol waarvan het belangrijk is dat hij die vervult, ook na een scheiding. Mannen wor-

den tegenwoordig na een scheiding nog te vaak weggezet als 'slechte vader' omdat ze niet precies hetzelfde doen als de moeder, terwijl dat net niét de bedoeling is.»

'De afwezige vader bestaat niet' is uit bij Bert Bakker.

Waarom papa's zich moeten vermannen

'IK ZIE TE VEEL WATJES VAN VADERS'

Net nu mannen almaar meer assisteren in huishouden en kinderc zorg, dreigt het gevaar dat ze doetjes worden. Volgens de Nederlandse psychologe Irene Zwaan voelen steeds meer vaders zich ontmand.

DOOR ELKE LAHOUSE, ILLUSTRATIE BART SCHOOFS

Waarom vaders niet moeten moederen' is de ondertitel van een boek geschreven door de Nederlandse psychologe Irene Zwaan. 'Onze maatschappij is door de jaren heen vrouwelijkt', zegt ze. 'De typisch mannelijke invulling van het ouderschap wordt daardoor onderschat. Mannen moeten vandaag hun emoties uiten, overleggen, knuffelen en troosten.' Zwaan pleit voor de herwaardering van de vaderrol. Waarom?

Papa's nemen meer risico's, bieden hun kinderen praktische oplossingen bij problemen en verleggen grenzen. Ze leren vechten, dagen uit en hebben gezag, schrijft de auteur. 'Kinderen vinden spelen met papa vaak leuker dan met mama', zegt Zwaan. 'Het spel is ongecontroleerd en stimulerend en er wordt veel gelachen. Terwijl moeders eerder beschermen en de kinderen leren ontspannen, moedigt vader in zijn rol als avonturier en grenzenverlegger de dapperheid van het kind aan.'

Zwaan weet dat ze veralgemeent. Uiteraard zijn er ook avontuurlijke moeders en zorgende vaders. 'De essentie is dat er ruimte moet zijn voor verschillen', zegt ze. 'Het is niet omdat mannen en vrouwen gelijke rechten hebben, dat de vaderrol identiek is aan de moederrol.'

Gezinstherapeute Marleen Heylen doet onderzoek naar vaderschap en beaamt: 'Ik zie te veel watjes van vaders. Zowel in mijn praktijk, als op straat en in onderzoek. Dat baart me zorgen. De weg naar een samenleving vol beschermende helikopterouders, die hun kinderen behoeden voor de minste zucht, heeft blijkbaar heel wat vadervleugels gekortwiekt. Vaders moeten zich dringend vermannen.'

Wat doen vaders anders? Heylen: 'Ze zijn beter in staat om kinderen ruimte te geven. Ze mogen van hem sneller in een boom klimmen, vuil worden of met de fiets naar school. Ze kunnen ook grenzen stellen. Vaders relativeren ook meer en de

manier waarop ze communiceren verschilt. Mannen kunnen erg aanwezig zijn zonder te praten.'

'Hij doet enkel de leuke dingen terwijl ik de was en strijk moet bolwerken', zeggen moeders dan vaak. 'Maar als man en vrouw elkaar niet waarderen voor wat ze doen, komt het nooit goed. Bovendien denk ik dat veel moeders hypocriet zijn en sowieso al niet graag ravotten in de tuin', lacht Heylen.

Mannelijke uitstraling

Tom Nys ging op zoek naar de invulling van zijn vaderrol toen zijn huwelijk begon te sputteren. Hij richtte MannenWerk op, een vzw in de regio Leuven die activiteiten voor mannen organiseert. 'Vrouwen hebben zich de afgelopen eeuw opgewerkt. Ze denken daardoor dat ze het hele opvoedingspakket alleen aankunnen', zegt hij. 'Vooral gescheiden mannen merken vaak dat ze door hun ex aan de zijlijn worden geparkeerd. MannenWerk is geen kritiek op vrouwelijkheid. Door onze

activiteiten willen we vaders alleen opnieuw bewuster maken van hun mannelijke uitstraling. Naast de vrouwelijking van de wereld is er nood aan een nieuwe vorm van mannelijkheid. Alles wordt anders nogal soft.'

Nys heeft twee kinderen. Een zoon van bijna elf en een dochter van twaalf. 'Mijn dochter is verbaal sterk. Ze kan met haar moeder uren kletsen. Ik kan niet zo lang praten, word ik moe van. (lacht) Ik merk dat ik met mijn zoon meer tijd doorbrenge in de tuin. We praten niet veel, maar hij is op zijn gemak. Vader-zijn gaat ook over een geruststellende fysieke aanwezigheid die orde creëert en stuurt. Pas als die wegvalt, merk je vaak dat er chaos ontstaat.'

Onze maatschappij is zich nog niet echt bewust van dat inzicht. Ook in het onderwijs is er nog altijd maar één meester voor elke zes juffen. Jan Peeters doet aan de UGent onderzoek naar het belang van

mannelijke opvoeders. 'Meesters reageren anders dan juffen en het activiteitenpakket wordt groter als kinderen les krijgen van een gemengd lerarenkorps. In Scandinavië zag ik hoe meesters kleuters laten spelen langs de fjorden. Met een zwemvest aan, maar ze geven het kind wel ruimte om het terrein te verkennen. Dat zou bij ons ondenkbaar zijn.'

'Uit een Franse studie bleek dan weer dat moeders tijdens het verversen van hun kind vooral de emoties van hun baby beschrijven: ik weet dat je weent omdat je dit niet leuk vindt. Terwijl vader mopjes maken en de baby sussen door te relativeren. De onderzoekers merkten dat sommige kinderen begonnen te lachen door de andere reactie van papa. Allemaal voorbeelden die aantonen dat mama en papa elk door hun eigenheid een kind de nodige bagage meegeven voor het leven.' ☑

De afwezige vader bestaat niet. van Irene Zwaan, uitgegeven bij Bert Bakker.

'Vrouwen hebben zich de afgelopen eeuw opgewerkt. Ze denken daardoor dat ze het hele opvoedingspakket alleen aankunnen.'

|interview|

Weg met de afwezige vader

Ontwikkelingssocioloog Irene Zwaan (44) heeft zelf ervaren hoe belabberd de rechtspositie van vaders is. De moeder heeft doorgaans alle bevoegdheden, en de rol van vaders wordt gemarginaliseerd. Zwaan schreef een pleidooi voor vaderschap: *De afwezige vader bestaat niet.*

DOOR DAPHNE VAN PAASSEN

Wat deugt er niet aan de positie van vaders?

'Als je niet getrouwd bent, heb je als vader geen enkele zeggenschap over je kind, tenzij je dat met handtekeningen van de moeder goed regelt. Maar de meeste samenwonende stellen vergeten dat. Als je dan uit elkaar gaat, heb je een probleem. De moeder heeft alle bevoegdheden. Zelfs als je je kind erkend hebt - waarvoor je trouwens de handtekening van de moeder nodig hebt, net als voor de geboorteaangifte -, heb je nog steeds geen beslissingsbevoegdheden. Als je gelijkwaardig wilt zijn moet je daarvoor - weer met toestemming van de moeder - naar de rechter. De moeder bepaalt dus in hoeverre je je vaderschap uit mag voeren.'

Je hebt de gevolgen van die zwakke rechtspositie van nabij meegemaakt...

'Ik had een relatie met een man die volledig voor zijn zoon zorgde. Van zijn 2de tot zijn 10de. Hij ging alleen af en toe een middagje naar zijn moeder. Tot de moeder bedacht dat ze eigenlijk wilde dat hij toch bij haar kwam wonen. Het was een drama: het kind wilde niet, de vader wilde niet, maar de rechter gaf de moeder - omdat ze nu eenmaal het gezag had - het voordeel van

de twijfel. Onbegrijpelijk. Ik ging het uitzoeken en toen bleek dat het beslist geen uitzonderlijke situatie was. De positie van vaders is ronduit slecht.'

Wat moet er als eerste veranderen?

'Bij de geboorteaangifte zou geen hokje 'vader onbekend' mogen staan. Moeders moeten simpelweg aangeven wie de biologische vader is. Voor mijn part moet er DNA-onderzoek gedaan worden om erachter te komen. Het moet gewoon niet zo makkelijk zijn als nu. Vaders zijn ongelooflijk belangrijk voor kinderen. Die rol moet erkend worden, in plaats van gemarginaliseerd.'

De laatste jaren groeit de aandacht voor vaders toch?

'Dat is zo, maar meestal gaat het dan over dat vaders meer moeten moeders, zodat vrouwen meer kunnen werken. Het gaat niet over het belang van vaders voor kinderen of over vaders zelf. En dan die term "moeders": verschrikkelijk. Vaders moeten vaderen. Als we erkennen dat ze een eigen rol hebben die net zo belangrijk is als die van de moeder, kan ik me voorstellen dat vaders die ook vaker zullen willen invullen en opeisen.'

"Bij de opvoedrol van vaders gaat het alleen maar over een manier om moeders de arbeidsmarkt op te krijgen"

|opstekers|

● Eindelijk mogen homostellen óók in Frankrijk trouwen en kind adopteren. Frankrijk is het veer land ter wereld en het negende Europese land waar mensen van hetzelfde geslacht legaal in het huwelijk mogen treden.

● In Nederland krijgen schrijfster lang niet de aandacht die ze verdi (zie het Opzij-onderzoek naar rec van boeken van vrouwelijke auteu van vorige maand), maar in Engeli liggen de verhoudingen gelukkig anders. Het bekende tijdschrift Gr riep voor het eerst meer vrouwel dan mannelijke schrijvers uit tot c namen van de toekomst.

● Goed nieuws. Voor het eerst het Centraal Planbureau een vrl ijke directeur. Laura van Geest, voorheen directeur-generaal Rijksbegroting op Financiën, is met ingang van 1 mei de opvolger van Coen Teulings.

|afknappers|

● Is Facebook nou vrouwonvriendelijk of niet? Die discussie barstte los nadat was gebleken dat foto's van vrouwelij tepels - in tegenstelling tot die v mannen - niet worden toegesta sociale netwerksite. Zo verwijder Facebook foto's van borstvoeden vrouwen en moeten Femen-activi hun tepels wegwerken met Phot

● Aan de verkrachtingen in In lijkt maar geen eind te komen. Gruwelijk is dat zelfs jonge kin niet veilig zijn. In New Delhi w afgelopen maand een 5-jarig r ontvoerd en verkracht door ha 22-jarige buurman. Het meisje verkeert in stabiele toestand e vader is opgepakt. Na alle ophi over dit meisje ontstond, werd een 5-jarige verkracht; zij ove bijna twee weken daarna aan e hartstilstand.

PEDAGOGIE

IRENE ZWAAN

DE AFWEZIGE VADER BESTAAT NIET - EN WAAROM VADERS NIET MOETEN MOEDEREN

Bert Bakker; 204 pagina's; € 19,95.

Irene Zwaan neemt het wat al te nadrukkelijk op voor de rol van vaders na een scheiding.

Thuiskomen van het werk, de benen op tafel, biertje erbij en de krant, dat is er voor vaders steeds minder bij. Want hun vrouw komt ook moe van haar werk. Er moet eten op tafel gezet, de kinderen moeten worden gewassen, voorgelezen en naar bed gebracht. In het moderne gezinsbedrijf hebben de beide vennoten altijd dienst.

Zolang moeder het wil tenminste. Als ze genoeg heeft van haar man en hem de deur uit schopt, heeft hij het nakijken. Vooral als ze niet officieel zijn getrouwd en er niets over gedeeld ouderschap is vastgelegd. Dan heeft zijn ex-onmetelijke macht over hun kinderen en is hij als verwekker een *nobody*.

Ze kan de omgangsregeling saboteren, ver weg gaan wonen of de kinderen tegen hun vader opzetten, en dat met goedvinden van de rechter en instanties als Jeugdzorg. Liever een stabiele situatie thuis bij de moeder, dan getouwtrek om ouderlijke rechten, 'in het belang van het kind'.

Het moederlijke veto is een misstand, vindt Irene Zwaan. Zij schreef een bevolgen pleidooi voor het recht op vaderschap (en het recht op een vader). Het vertrek-

punt is een eigen verdrietige ervaring. Zwaan had een relatie met een man die al zeven jaar in zijn eentje voor zijn zontje zorgde. Tot de moeder het kind begon terug te eisen. Eerst alleen in de weekends, daarna langer en tot slot voor altijd.

De vader probeerde uit alle macht zijn recht als medeverzorger te krijgen, maar dat werd hem ontzegd. De moeder beschuldigde hem, en Zwaan, van kindermishandeling; het zontje mocht niet eens meer bij hen logeren. De relatie tussen Zwaan en de radeloze vader liep stuk, en daarmee verloor ze ook haar laatste kans op een eigen kind.

Zwaan wijst, met onderzoek in de hand, op het grote belang van vaders. Zonder een vader die grenzen stelt en met hen stoeit, hebben kinderen een grotere kans te ontsporen en de diagnose adhd te krijgen. Ze slaat daarbij, wellicht door haar eigen nare ervaring, hevige door: moeders zijn in haar verhaal wel heel erg de kwaai pier. Er zijn gevallen denkbaar waarin het te begrijpen is dat de moeder denkt: beter zonder jou. Omdat die man bijvoorbeeld, vóór de scheiding, ook al weinig bijdroeg. Vaders kunnen trouwens als het moet best moederen: zie de vader, Zwaans lictend voorbeeld, die zeven jaar lang vader en moeder ineen was.

Vader moet ook een beetje moeder zijn

Dianda Veldman is directeur van Rutgers WPF. Rachel Ploem is technisch adviseur MenCare+.

Moederende vaders

Een gezin functioneert beter naarmate de vader en de moeder zich minder laten leiden door allerlei stereotyperingen.

In het artikel 'Vader moet vader zijn, geen tweede moeder' (Opinie & Debat, 1 mei) proberen Irene Zwaan en Glenn Helberg veel te zeggen in weinig woorden. Kern van het artikel is om vaders toch vooral te laten opvoeden op hun eigen mannelijke manier. Moeders mogen doorgaan met zorgen.

Zwaan en Helberg gaan hierbij echter te zeer uit van een stereotiepe gender rol verdeling. Het is natuurlijk onzin dat vaders geen feminiene kanten hebben, en dat moeders geen 'masculiene kwaliteiten' zouden kunnen inzetten in de opvoeding. Integendeel, het is juist essentieel om een kind te laten ervaren dat vaders kunnen 'moederen', en dat moeders kunnen 'vaderen'. Uit onderzoek blijkt dat zonen van zorgende vaders later zelf meer zorgtaken op zich nemen, en hun dochters eerder kiezen voor een gelijkwaardige partner.

In die zin is het belangrijk dat ouders hun ouderschap daadwerkelijk kunnen delen, zoals Zwaan en Helberg ook al aangeven. Wanneer je kinderen samen krijgt, moet je ook samen voor hen kunnen zorgen. Is er sprake van een scheiding, dan blijkt de rol van de biologische vader geen vanzelfsprekende, ten onrechte.

Helaas bestaan in Nederland nog behoorlijke barrières om daadwerkelijk invulling te geven aan betrokken

vaderschap. Het beperkte vaderschapsverlof van twee dagen tekent schril af tegen voorzieningen in omringende landen en zou met spoed moeten worden verruimd. Erkenning en gezag van kinderen die buiten een huwelijk zijn geboren, is onnodig gecompliceerd en benadeelt mannen. Vereenvoudiging is gewenst.

Mannen wordt na een scheiding nog te vaak onterecht de omgang met hun kinderen ontzegd. Met alle kwalijke gevolgen voor alle betrokkenen van dien. Ook daaraan zal iets moeten veranderen. Dat daarbij vrouwen zullen moeten leren (los-) laten en accepteren dat mannen op hun eigen wijze (of eigenwijze) invulling geven aan de opvoeding van hun kinderen, is een gevoelig punt waar vrouwen zelf mee aan de slag moeten.

Zwaan en Helberg reppen van herwaardering van masculien vaderschap, maar internationaal gezien zijn er juist interessante ontwikkelingen gaande rond het doorbreken van masculien gedrag. In veel landen ligt

er grote druk op mannen om hun mannelijkheid te bewijzen. In een dergelijke context, is het moeilijk voor mannen om op een gezonde manier betrokken vader te zijn. Elke zorgtaak doet afbreuk aan hun status

Zonen van zorgende vaders zullen later ook zelf meer zorgtaken vervullen

als man. Liefde en intimiteit delen met dierbaren blijkt lastig. Huiselijk en seksueel geweld komt veelvuldig voor. Als gevolg hiervan groeien miljoenen kinderen op zonder positief manbeeld of vaderfiguur.

Rutgers WPF werkt samen met partnerorganisatie Promundo in Brazilië, Indonesië, Rwanda en Zuid-

Afrika aan het veranderen van dit manbeeld. Mannen worden deel van de oplossing, en zijn niet langer het probleem.

In het programma MenCare+ ontmoeten - vaak jonge - mannen elkaar om over hun eigen gewelddadige of afwezige vaders te praten. Op die manier geven zij bewust op een andere manier invulling aan hun eigen vaderschap en intieme relaties. Tegelijk wordt aan mannen die geweld gebruiken binnen het gezin alternatieven geboden voor het uiten van frustraties en misbruik van macht. De gezondheidszorg wordt gestimuleerd om haar deuren open te zetten voor (jonge) mannen die betrokken willen zijn bij hun zwangere partners.

Deze ervaringen illustreren dat denken en handelen buiten de traditionele kaders mogelijk is ter wille van het welzijn en geluk van mannen, vrouwen, en kinderen. Wat dat betreft zou dit internationale programma ook in Nederland nog heel wat ogen kunnen openen.

Irene Zwaan: "Vaders mogen niet afgesneden worden van hun kinderen. Een kind heeft een fundamenteel recht op beiden ouders." / PEPJIN VAN DEN BROEKE

Een moeder voor troost, een vader voor avontuur

Kinderen. Mannen moeten meer verantwoordelijkheid krijgen bij de opvoeding, vindt Irene Zwaan. Ze schreef er het boek *De Afwezige Vader Bestaat Niet over*.

Wat is er nu precies aan de hand? De moeder heeft nu de belangrijkste rol in de opvoeding, maar de man zou dezelfde hoeveelheid verantwoordelijkheid als de vrouw moeten hebben.

Brengt de man te weinig tijd door met zijn kind?

De tijdsverdeling is niet het probleem. Een vader zonder ouderlijk gezag, dat is het probleem. Of het kind de vader nu één of twee keer in de week ziet. In mijn boek noem ik dit "ontmannings", dit gebeurt doordat de man niet meer kan vaderen. Dit zie je heel veel. Veel ouders zijn

Ouders

"Een vader moet vaderen en een moeder moet moederen. Praten, luisteren en troosten doet de moeder, met de vader ga je op avontuur."

Irene Zwaan over de rol van ouders

niet getrouwd als ze samen een kind krijgen. Als de vader het kind erkent, heeft hij daarmee nog steeds zijn rechten als nog niet verzekerd. De vader heeft geen poot om op te staan. Voor de vader moet apart gezag geregeld worden, ook als de moeder de vader niet wil betrekken.

Je pleit voor eerherstel van de man in de opvoeding. Waarom is dit zo belangrijk?

Het is vooral voor kinderen heel belangrijk. Vaders mogen niet afgesneden worden van hun kinderen. Een kind heeft een fundamenteel recht op beide ouders.

Wat kun je als vader doen?

De jeugdhulpverlening heeft vaak een blinde vlek als het aankomt op het belang van het vaderschap. Alle vaders moeten betrokken worden en vader en moeder moeten even belangrijk zijn in de opvoeding.

Op welke wijze moeten de vaders betrokken zijn?

Met betrokken bedoel ik niet betrokken in de huishoudelijke taken, maar in de opvoeding. Een vader moet vaderen en een moeder moet moederen. Praten, luisteren en troosten doet de moeder, met de vader ga je op avontuur.

Waar ligt de oplossing voor dit probleem?

Het taboe op het verschil tussen man en vrouw moet worden doorbroken. Mannen en vrouwen zijn nu eenmaal verschillend. Mannen kunnen niet moederen, dat is de taak van de moeder. Je ziet nu jonge vaders die opstaan en zeggen "wij gaan vaderen". Het is tijd voor een compleet nieuwe blik op vaderschap. Deze beroemde vaders zoals Bastiaan Ragas moeten het voorbeeld geven aan andere jonge vaders.

Komt er na dit boek nog een boek?

Nee, maar we hebben wel een conferentie, "De Afwezige Vader Bestaat Niet" georganiseerd. Dit was een groot succes en daar willen we graag een vervolg op geven. Nu was de conferentie vooral gericht op professionals, de volgende conferentie willen we richten op de vaders.

CHARLOTTE BOUDESTEIN

reporter.ni@metronieuws.nl

‘Het idee heerst dat de moeder de beste opvoeder is’

Vader, word vader

door Mandy Pijl

De onbetwiste opvoeder is nog steeds de moeder, zegt ontwikkelingspsycholoog Steven Pont. Hij en emeritus hoogleraar pedagogiek Louis Tavecchio zijn twee van de sprekers op de Conferentie Vader-schap, donderdag in Amsterdam (zie www.conferentievaderschap.nl).

Hoe is het met de positie van vaders?

Steven Pont: „Door negen maanden zwangerschap en borstvoeding beginnen mannen met een achterstand aan het ouderschap. In de reclame wordt de vader vaak geportretteerd als de niet aangesloten sukkel. Freud stelde dat borstvoeding bepalend is voor wie de primaire opvoeder is. De hechtingstheorie laat zien dat het helemaal niet om voeding draait, maar om warmte en aandacht. Een kind heeft in de eerste plaats behoefte aan een liefdevolle, grenzenstellende omgeving. Hij kan dus ook prima worden opgevoed door twee mannen of twee vrouwen.“

Het moederschapsideaal zou vaders ook geen goed doen. Wat is dat?

Louis Tavecchio: „In de Nederland-

se cultuur, waarin veel vrouwen veel thuis zijn, heerst het idee dat de moeder de beste opvoeder is. Nederlandse vrouwen vinden dat ook van zichzelf. Dat bleek uit een onderzoek van het tijdschrift Happinez. Mannen denken er net zo over. Blijkbaar hebben ze weinig zelfvertrouwen. En kijk naar de feiten. Het is nooit gelukt om de twee dagen betaald verlof die vaders na de geboorte van hun kind hebben uit te breiden. Omgangsregelingen na een echtscheiding vallen vaak uit in het nadeel van de vader. Moederschap wordt niet betwist, terwijl het lijkt alsof vaders altijd moeten bewijzen dat ze ook belangrijk zijn.“

Wat is de bijdrage van vaders aan de ontwikkeling van kinderen?

Tavecchio: „Een vader leert kinderen grenzen verleggen, risico's te nemen. Hij is de ouder die je meeneemt op onbekende reizen. Het koesterende gedrag van moeders is slechts een, uiteraard belangrijke, kant van het opvoeden. De andere, mannelijke kant is: samen gaan we de wereld verkennen, kom op, vertrouw maar op me.“

Pont: „Van het begeleid meer mogen krijgt een kind zelfvertrouwen.

Maar vaders zijn ook een rolmodel. Zonen die in een feminiene omgeving opgroeien, moeten kunnen zien wat het betekent om man te zijn. En dochters leren hoe mannen kunnen zijn.“

Zitten alle vaders daar wel op te wachten?

Pont: „Veel vaders voelen zich onthand en zijn hun vrijheid kwijt door de leidende rol van hun partner in de opvoeding. Ze denken, en misschien gaat dat niet eens bewust: doe het dan ook maar. Terwijl ze op hun werk nog het een en ander kunnen bepalen, voelen ze zich thuis gemarginaliseerd, ook doordat ze na de geboorte van hun kind vaak weinig seks hebben.“

Wat kunnen moeders doen?

Pont: „Moeders moeten vaders de ruimte geven om met hun kinderen een eigen relatie op te bouwen, een relatie met een wat mannelijker manier van omgaan met elkaar en het doen van spannende dingen. Moeders mogen hun zonen best troosten als ze op het voetbalveld onderuitgaan. Maar kinderen hebben het ook nodig dat hun vader langs de lijn roept dat ze dóór moeten gaan omdat het team hen nodig heeft.“

Leidsch Dagblad 16.4.2013

Vaders en kinderen in het zwembadje in het Vondelpark. Vaders hebben een onmisbare, eigen rol in de gezonde ontwikkeling van kinderen.

FOTO ANP

Vaders uit het verdomhoekje

Hoog tijd, vinden experts én vaders, dat mannen hun rol opeisen in de opvoeding van de kinderen. Maar dan wel op hun eigen manier. 'Vaders moeten niet moederen.'

ANNEMIEK VERBEEK

Niet zo lang geleden waren er intakeformulieren in de jeugdzorg waarop niet eens gevraagd werd naar de vader. In wetenschappelijk onderzoek naar bijvoorbeeld opvoeding en preventie van jeugdcriminaliteit, komt de vader op zijn best in de marge aan bod. Het merendeel van de kinderen wordt na een scheiding zonder veel mitsen en maren aan de moeder toegekend, de vader wordt afgescheept met een schamele omgangsregeling. Vaders in de dop die een vraag stellen aan de verloskundige horen het antwoord meestal gegeven worden aan hun vrouw. Onder hoogopgeleide Amsterdammers is de 4/4-verdeling (ieder een zorgdag, drie dagen kinderopvang) dan inmiddels redelijk ingeburgerd, bij de rest van Nederland komt dat niet uit boven een schamele vijf procent.

Kortom: waar zijn de vaders?!

Er wordt al jaren vooral heel veel gepraat over vaders. Volgens pedagoog Louis Tavecchio, een bekend voorvechter van de herwaardering van het vaderschap, is er nog steeds een hardnekkige blinde vlek voor vaders.

"Als ze in onderzoek spreken van ouders, wordt negen van de tien keer moeders bedoeld. Moeders zijn de norm, vaders moeten hun nut bewijzen. Hoe vaak ik wel niet de vraag heb gekregen waarom mannen dan zo belangrijk zijn. In een onderzoek van het tijdschrift *Happinez* uit 2011 vindt het overgrote deel van de vrouwen zichzelf de betere opvoeder. En het erge is: de mannen beamen dat. Dat uitgangspunt vind ik niet alleen onacceptabel omdat ik zelf vader ben, maar ook omdat het gewoon niet klopt. Vaders hebben een onmisbare, eigen rol in de gezonde ontwikkeling van kinderen."

Het Hendrik Pierson Fonds, dat projecten voor alleenstaande ouders ondersteunt, organiseert op 18 april in De Nieuwe Liefde de conferentie *De afwezige vader bestaat niet*, over de betekenis van vaderschap. Tavecchio zal daar een lezing geven onder de titel: 'Waarom vaders niet moeten moederen'. Het is een stelling die weerstand oproept, merkt de UvA-professor regelmatig. "Het moederschapsideaal zit diep in onze maatschappij verankerd. Toen vrouwen meer gingen werken, was het nodig

dat vaders zich actiever met de kinderen gingen bemoeien. De taken die moeder niet meer kon doen, werden op hun bord neergelegd. Meer in het huishouden, meer zorgtaken. Maar mannen voegen zich niet lekker in die 'moederrol'. Bovendien heeft een kind geen tweede moeder nodig, maar een vader."

"Het is lastig de nuance in deze discussie goed over te brengen," zegt Irene Zwaan, ontwikkelingspsycholoog, medeorganisator van de conferentie en schrijfster van het boek *De afwezige vader bestaat niet*. "Niet alleen professionals hebben een blinde vlek, ook moeders hebben dat. Ik heb het bij mezelf gemerkt en zie het bij vriendinnen: altijd maar het gezeur over die mannen die er een potje van maken op hun papadag. Laten we nu

vader vaders begeleidt bij het vinden van hun eigen rol in het gezin. "Te vaak nog leggen jonge vaders zich neer bij de mening en oordelen van hun partner, de omgeving of de deskundigen. Omdat zij het beter weten en de beste bedoelingen hebben. Onzin natuurlijk, wij horen er gewoon bij. Toen de verloskundige mijn vragen negeerde, heb ik dat bespreekbaar gemaakt. Ik heb me nooit aan de zijlijn laten zetten en dus ook nooit aan de zijlijn voelen staan. Nu de kinderen ouder worden, zie ik het als mijn taak om ze mee de wijde wereld in te nemen, op avontuur te gaan, risico te nemen. Dat doet niets af aan de meer zorgzame rol die mijn vrouw op zich neemt. Het is allebei belangrijk, we zijn als partners toch geen concurrenten van elkaar?"

jongens met actieve vaders kunnen hun agressie beter beheersen. Door op jongere leeftijd stevig te stoeien met hun vader leren jongens op een speelse manier de grenzen van de ander en zichzelf te respecteren."

De pleisters plakkende moeder die constant 'Kijk uit!' roept en de vader die zijn kind in de lucht gooit en gaat kamperen in het bos: het gevaar bestaat al snel dat de discussie belandt in seksestereotypen. Tavecchio: "We hebben het natuurlijk over denkbeeldige gemiddelden. Ieder mens is anders: moeders kunnen ook stoer en vaders zorgzaam zijn. Maar als gemiddelde klopt het clichébeeld wel. Een man neemt zijn kinderen mee in een risicovolle situatie én geeft het vertrouwen door het 'gevaar' samen tegemoet te treden. Een vader zegt: 'We gaan samen dit avontuur aan, ik laat je de wereld zien, bij mij ben je veilig.' Dat smeedt een band en de impact daarvan is niet te onderschatten. Maar dit bonuspunt voor vaders is geen strafpunt voor moeders. Het één doet niet onder voor het ander."

Jeroen de Jong gaat graag op pad met zijn kinderen. "Vorig jaar ben ik voor het eerst een weekend gaan kamperen met mijn zoons. We liepen door het bos, op zoek naar herten, hebben gevoetbald en houtgehakt. 's Nachts sliepen we dicht op elkaar in onze kleine tent. Met één weekendje weg en een kampvuur is het natuurlijk niet geregeld. Het gaat erom dat wij vaders aanwezig zijn in het dagelijks leven van onze kinderen."

'Er rust een taboe op, maar er zijn verschillen tussen man en vrouw, en die zijn belangrijk voor kinderen'

gewoon eens eerlijk erkennen dat de meeste mannen klungels zijn in het huishouden. Dat zegt niks over hun kwaliteiten als vader. Er rust een taboe op praten over verschillen tussen man en vrouw, maar die verschillen zijn er én ze zijn belangrijk voor kinderen."

Die mening deelt Jeroen de Jong, vader van drie kinderen (twee zonen, van tien en acht, een dochter van vijf), die onder de naam De Praktijk-

De ervaringen van De Jong komen overeen met resultaten uit wetenschappelijk onderzoek, zegt Tavecchio. "Betrokken vaders hebben een positief effect op de ontwikkeling van hun kinderen. Die hebben meer zelfvertrouwen, presteren beter op school, zijn beter in staat sociale relaties aan te gaan en te onderhouden. Meisjes in de puberteit zijn beter in staat sociale relaties aan te gaan en hun (seksuele) grenzen aan te geven,

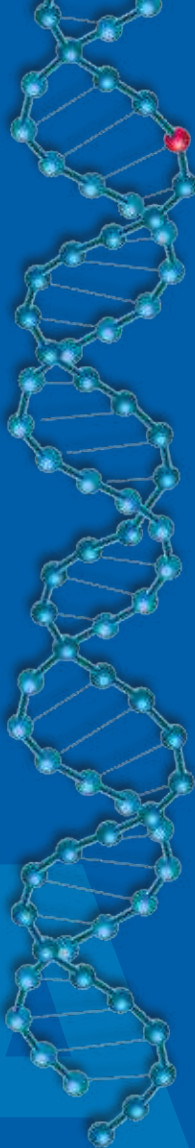
www.conferentievaderschap.nl

**Ben je verwekt door KID
en op zoek naar je donor
of halfbroers of -zussen?**

**Was je ooit anonieme
donor en wil je meewerken
aan de zoektocht van
donorkinderen?**

**Fiom-KID-register/DNA-databank
brengt een ontmoeting dichterbij**

DNA

**Gespecialiseerd in psychosociale hulpverlening,
preventie en expertiseoverdracht**

- Besluitvorming bij onbedoelde zwangerschap en nazorg, tienerzwangerschap en tienerouderschap
- Vruchtbaarheidsproblemen, ongewenste kinderloosheid, zwangerschapsverlies
- Afstand ter adoptie, adoptienazorg en (inter)nationale zoekacties naar biologische familie

Tot 2004 gebeurde spermadonatie meestal anoniem. Contact tussen donorkinderen en donoren was daardoor niet mogelijk. Nu kunnen zij mogelijk wel met elkaar in contact komen door zich in te schrijven in het Fiom-KID-register en hun DNA-gegevens op te laten nemen in de Fiom-DNA-databank. In samenwerking met het Canisius Wilhelmina ziekenhuis in Nijmegen worden DNA-profielen gemaakt. Deze profielen worden met elkaar vergeleken met het doel een match te vinden tussen donor en donorkind en/of donorkinderen onderling. Het Fiom-KID-register met de daaraan gekoppelde DNA-databank is uniek in Europa. Hoe meer inschrijvingen, hoe groter de kans op een match.

Op www.fiom.nl staat meer informatie over het Fiom-KID-register en de DNA-databank, onder meer over de voorwaarden voor inschrijving, welke matches mogelijk zijn, waar bloed kan worden afgenomen voor de DNA-databank en wat de kosten hiervoor zijn. De formulieren voor de inschrijving in het register zijn ook via deze site te downloaden.

Donorkinderen hebben vaak vragen over hun biologische afkomst. 'Op wie lijk ik? Waar komen mijn karaktereigenschappen vandaan? Zijn er nog meer kinderen van dezelfde donor en wat was het motief van de donor om sperma af te staan? Komen er erfelijke ziektes in de familie voor?'

Donoren kunnen zich afvragen of hun donaties anderen daadwerkelijk hebben geholpen en welke kinderen daar uit voortgekomen zijn. Veel donoren willen deze kinderen best helpen aan informatie over hun genetische achtergrond.

De Fiom heeft jarenlange ervaring met vragen over afstamming, identiteit en zoeken naar familieleden. Op basis daarvan bieden de hulpverleners van de Fiom ondersteuning en begeleiding aan donorkinderen, donoren en wensouders.

Kijk voor meer informatie op www.fiom.nl, onder de button KID-register/DNA-databank of bel: 073-6911450.

ABSTRACT

Workshop 11 april 2013

Voorjaarscongres Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie

Vaders en transgenerationale overdracht

Glenn Helberg, Kinder en Jeugdpsychiater

Kitlyn Tjin A Djie, Transcultureel Systeemtherapeut

Hechting

De hechtingstheorie is een westers conceptueel kader gericht op de emotionele band tussen het kind en zijn opvoeders. In de praktijk wordt daarbij in hoofdzaak gekeken naar het hechtingsproces tussen moeder en kind. De moeder wordt gezien als primaire hechtings-persoon. De vader als secundaire hechtings-persoon blijft meestal buiten beschouwing. Daar waar vader wel betrokken wordt in onderzoek, blijkt dat de hechtingsrelatie op een andere manier vorm krijgt dan met moeder en kind. De hechting tussen moeder en kind blijkt niet zozeer belangrijker dan wel anders dan de hechting tussen vader en kind. Het kind heeft meerdere hechtings-figuren nodig, elk met een andere bijdrage. Dit gegeven sluit aan bij de opvoedingsstijlen in niet-westerse familiesystemen waarin het kind wordt grootgebracht door meerdere familieleden en waarbij de moeder-kind hechting niet een unieke voorwaarde is voor het welzijn van het kind.

De hechtings-theorie draagt vanwege de focus op één op één-relaties het risico in zich om vaders uit te sluiten.

Beschermjassen ontwikkelen

Het belang van vader voor de ontwikkeling van het kind is groot. De vader helpt het kind om strategieën te ontwikkelen om met stress om te gaan, om zich veilig te voelen, om vertrouwen te hebben. Dit is enerzijds een cognitief leerproces, waarbij de vader activiteiten onderneemt die het kind leert om risico's te durven nemen, grenzen te verleggen, met conflicten om te gaan en problemen op te lossen. Tegelijkertijd is er een biologisch mechanisme dat ervoor zorgt dat de strategieën opgeslagen worden in de hersenen, zodat het kind zelf leert hoe van een stresssituatie in een rustsituatie te komen. Strategieën om je te hernemen worden aan het begin van een mensenleven vastgelegd in de hersenen. Er is een biologisch proces dat erop gericht is, als er sprake is van stress, de mens in een fase van hernieuwd evenwicht (homeostase) te brengen. Zodra er sprake is van stress komt er een respons vanuit het organisme. Dit mechanisme wordt in gang gezet door de hypofyse, de hypothalamus en de bijnierschors. Daarbij speelt cortisol een belangrijke rol. Het proces zorgt voor de verschillende stadia van de informatieverwerking, namelijk het aanleren, de opslag en het oproepen van het gedrag.

Je lichaam wordt dus in staat gesteld om de stress aan te kunnen. De wijze waarop je als baby of als kind weer in balans wordt gebracht, wordt je ingegeven door je omgeving. Zo ontwikkelt zich het eigen oplossend vermogen bij mensen. Daar waar moeders vooral strategieën overdragen om troost te vinden, leren vaders vooral om actie te ondernemen. Beide strategieën zijn nodig om als zelfstandige volwassene veiligheid te ervaren en te kunnen overleven. Om je te kunnen hernemen als het moeilijk is. Deze strategieën noemen we ook wel beschermjassen.

Jong vaderschap in de liminele ruimte

Ieder mens kent fase-overgangen in zijn leven, zoals de adolescentie, het veranderen van baan, het krijgen van kinderen, een scheiding of ziekte. Ook families kennen in het verlengde hiervan faseovergangen zoals bij migratie, geboorte en dood. Het antropologische concept Rite de Passage duidt de volgorde van de drie fasen waarin elke overgang zich voltrekt en de elementen die daarbij een rol spelen. De eerste fase is het afscheid, het besef van iets verloren te hebben, iets los te moeten laten. De tweede fase is de liminele fase. Limen betekent drempel. Je staat op de drempel

van iets nieuws, maar je bent er nog niet. Je hebt het besef van verlies maar nog niet het besef van iets nieuws, waarmee je vorm kan geven aan de nieuwe fase. De laatste fase is dan de reïntegratie, er komt weer rust en veiligheid, de overgang is afgesloten. Als zich meerdere faseovergangen tegelijkertijd voordoen, als er sprake is van gestapeld verlies zijn de strategieën, de beschermjassen die je geleerd hebt van je vader en je moeder cruciaal. Ze helpen je om je te hernemen, om je te beschermen in moeilijke tijden. Als een adolescent met een migratieverleden vader wordt, is er sprake van gelaagd verlies. Als je daarnaast zelf niet geleerd hebt dat je als vader belangrijk bent als hechtingsfiguur, als je geen strategieën hebt geleerd van je eigen vader, kun je deze ook niet spontaan doorgeven aan je kind.

Trans-generatieel vaderschap

Als er sprake is van een disfunctioneel familie-patroon, zoals het structureel ontbreken van de vaderrol in opvoeden en opgroeien, zijn er drie generaties nodig om dat patroon te doorbreken en te herstellen.

De liminele ruimte biedt een kans om de generaties opnieuw te verbinden en te helen. De eerste generatie draagt het verlies van het evenwicht, bijvoorbeeld door migratie of oorlog. De tweede generatie volgt de pijn en het zwijgen van de eerste. Hij volgt niet het eigen verlangen uit loyaliteit naar de vorige generatie. De derde generatie luistert, vraagt en doorbreekt het zwijgen. Hij verwoordt de betekenisgeving na het horen van de ervaringen van de eerste en de tweede generatie. Hulpverleners kunnen jonge vaders beschermjassen in de liminele fase door de stemmen van drie generaties bijeen te brengen. Door de jonge vader in te bedden in drie generaties kan hij, met behulp van levenslijnen en genogrammen, vergeten geuren, rituelen, tradities en strategieën uit de historie van de familie her-inneren en ophalen.